

**ВСП «ВАСИЛІВСЬКИЙ КОЛЕДЖ
ТАВРІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
АГРОТЕХНОЛОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ»**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для проведення семінарських занять з дисципліни
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Укладач: Тирон В.О. – викладач юридичних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, магістр педагогіки вищої школи, магістр управління навчальним закладом

Семінарське заняття №1

Тема: Поняття, предмет, метод та система галузі конституційного права

План

1. Поняття конституційного права як галузі права
2. Структура предмету галузі конституційного права
3. Методи галузі конституційного права
4. Провідна роль конституційного права в системі національного права України
5. Система галузі конституційного права
6. Конституційно-правові норми: поняття, види та особливості
7. Структура конституційно-правових норм
8. Конституційно-правові інститути та їх види
9. Принципи конституційного права

Рекомендована література

1. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. -Х.: Право, 2008.-416 с.
2. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навч. посіб. - Вид. 6-те, випр. та доповн. - К.: Атіка, 2009. - 608 с.
3. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України. Акад. курс: Підруч.: У 2 т. - Т. 1 / За ред. В. Ф. Погорілка. - К.: Юридична думка, 2006. - 544 с.
4. Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина: Учеб. пособ. -Х.: Фолио. Райдер, 1998. - 292 с.
5. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: Підруч. -3-тє вид. доп. і перероб. - К.: Юрінком Інтер, 2006. -512 с.
6. Шляхтун П. П. Конституційне право України: Підруч. - К.: Освіта України, 2008. - 592 с.
7. Ганьба Б. Системний підхід та його застосування в дослідженні державно-правових явищ // Право України. - 2000. - № 3. - С. 41 - 44.
8. Грузд А., Заржицький О., Смирнов Д., Сумська Н. Конституційно-правове регулювання в Україні: деякі питання теорії та практики // Право України. -1998.- № 8.-С. 75-80.
9. Єгоров О. Про співвідношення норм міжнародного і національного права // Право України. - 1993. - № 3. - С. 37 - 38.
10. Кикоть Г. Проблема класифікацій юридичних фактів у сучасній теорії права // Право України. - 2003. -№ 7. - С. 29.
11. Поваляева М. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування // Право України. - 2000. - № 5. - С. 20 - 23.
12. Погорілко В., Федоренко В. Джерела права України (загальна теорія джерел конституційного права) // Вісник Академії Правових наук України. - 2002. -№1.-С. 46-59.

13. Селіванов В. До проблеми розроблення концепції розвитку вітчизняної юридичної науки // Право України. - 2001. - № 7. - С. 11 — 18.
14. Соколов А. Конституційне право на опір у дзеркалі порівняльного правознавства // Право України. - 1994. - № 11 - 12. - С. 43 - 45.

Методичні вказівки

Аналіз конституційного права України як галузі національного права передбачає визначення поняття та характерних ознак, що розкривають його юридичний і соціальний зміст. Особливої уваги заслуговують предмет правового регулювання та метод правового регулювання, іноді виділяють мету правового регулювання, характер санкцій, об'єкт правовідносин тощо, що також мають певне значення для виділення галузі конституційного права. Стосовно предмету та методу конституційного права необхідно визначити їх поняття, виділити специфічні ознаки та види методу правового регулювання; вказати основні групи суспільних відносин, які складають предмет конституційного права України.

В правовій літературі поряд з терміном "конституційне право" використовується термін "державне право". Співвідношення зазначених термінів потребує певного розгляду. В процесі з'ясування сутності конституційного права України логічним буде визначення ролі цієї провідної галузі в системі національного права.

Важливим теоретичним аспектом даної теми є поняття системи конституційного права України. В цьому питанні необхідно звернути увагу на співвідношення системи конституційного права України та системи Конституції України, виділити загальні та специфічні риси відповідних систем шляхом порівняльного аналізу їх поняття, змісту та внутрішньої структури.

Для повного з'ясування змісту системи конституційного права України важливе значення має висвітлення правової природи її елементів. Так, одним з елементів системи конституційного права є конституційно-правова норма. При визначенні поняття цього елемента системи необхідно звернути увагу на юридичні ознаки конституційно-правових норм, їх структуру та характеристику кожного з складових цієї структури, їх види. Важливим питанням при аналізі конституційно-правових норм є їх класифікація, яка представляє собою розподіл їх на групи (види) в залежності від того чи іншого критерію. Таким чином, необхідно визначити ці критерії та визначити поняття кожного виду конституційно-правових норм. Для більш ефективного засвоєння цього питання, рекомендується наведення прикладів видів конституційно-правових норм з джерел конституційного права України.

Аналіз наступного елементу системи конституційного права України - конституційно-правового інституту, включає визначення поняття конституційно-правового інституту і його специфічних особливостей. Необхідно виділити юридичні критерії відокремлення тієї чи іншої сукупності конституційно-правових норм у конкретний конституційно-правовий інститут. Для розуміння правової природи конституційно-правових інститутів передбачається розгляд їх класифікації, яка відрізняє конституційно-правові інститути між собою за різними ознаками.

Розгляд юридичного змісту принципів конституційного права України передбачає визначення поняття принципів, їх видів та розкриття сутності кожного з цих принципів у відповідності з положеннями Конституції України та інших законодавчих актів.

Дайте визначення понять:

Конституційне право України як галузь права; державне право; юридичний зміст конституційного права України; функції конституційного права України; предмет конституційно-правового регулювання; метод конституційно-правового регулювання; система конституційного права України; принципи конституційного права України; конституційно-правова норма; класифікація конституційно-правових норм; особливості конституційно-правових норм; структура конституційно-правової норми; гіпотеза; диспозиція; санкція; конституційно-правовий інститут; загальні (генеральні) інститути; головні інститути; початкові інститути; джерела конституційного права України

Аналітичні завдання

1. Встановіть відповідність:

А	Предметом конституційного права України як галузі права є:	1	взаємовідносини між особою і державою;
Б	Джерелами галузі конституційного права України є:	2	види господарювання;
		3	ієрархічна система, субординація правових актів;
		4	правова свідомість;
		5	різні форми вираження правових норм;
		6	система господарських відносин;
		7	система економічних зв'язків;
		8	сукупність правових норм, конституційних звичаїв, традицій;
		9	суспільні відносини щодо організації державної влади;
		10	суспільні відносини щодо устрою держави;
		11	умови життя суспільства;

2. Визначте, які елементи конституційної норми закріплено в нижче наведених статтях Конституції України:

а) у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку;

б) ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом;

в) громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону;

г) відмова скласти присягу має наслідком втрату депутатського мандата;

д) у разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням;

е) Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину;

ж) матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку.

Тематика рефератів і повідомлень

1. Провідна роль конституційного права в системі національного права України
2. Ієрархічна система джерел галузі конституційного права

Питання для самоперевірки та контролю

1. В яких значеннях вживається термін «конституційне право»?
2. Визначте, які суспільні відносини становлять предмет конституційного права України як галузі права?
3. У чому виявляються особливості предмету конституційно-правового регулювання?
4. Що слід розуміти під методом конституційно-правового регулювання?
5. Які методи притаманні конституційному праву для регулювання суспільних відносин?
6. У чому проявляються особливості методу конституційно-правового регулювання?
7. У чому полягає відмінність конституційного права за його предметом та методом від інших галузей національного права України?
8. Що являє собою система конституційного права України як галузі права?
9. Що є джерелами конституційного права України як галузі права?
10. Яка особливість конституційно-правових норм?
11. Які ви знаєте види конституційно-правових норм?
12. Які характерні риси притаманні нормам конституційного права ?

Семінарське заняття № 2

Тема: Наука конституційного права. Конституційно-правові відносини

План

1. Поняття та предмет науки конституційного права
2. Система науки конституційного права
3. Методологія науки конституційного права
4. Джерела науки конституційного права
5. Навчальна дисципліна «Конституційне право України»
6. Поняття конституційно-правових відносин
7. Види конституційно-правових відносин
8. Юридичні факти в конституційному праві
9. Суб'єкти конституційно-правових відносин
10. Об'єкти конституційно-правових відносин

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
3. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
4. Шаповал В. Суб'єкти конституційного права України: постановка проблем теоретичного визначення // Право України. – 2000. - № 8. – с. 21-23
5. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006, с.74-89
6. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006, с.20-26
7. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006, с.24-35
8. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004, с.9-10
9. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
10. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998-2003.
11. Грузд А., Заржицький О., Смирнов Д., Сумська Н. Конституційно-правове регулювання в Україні: деякі питання теорії та практики // Право України. -1998.- № 8.-С. 75-80.
12. Кикоть Г. Проблема класифікацій юридичних фактів у сучасній теорії права // Право України. - 2003. -№ 7. -С. 29.
13. Тацій В. Значення юридичної науки у формуванні правової системи України // Вісник Академії Правових наук України. - 2001. - № 3. - С. 3

Методичні вказівки

При підготовці до семінарського заняття необхідно розкрити поняття науки конституційного права, методів науки та навести класифікацію функцій науки конституційного права.

Крім того, визначаючи політико-правові цінності в науці конституційного права, необхідно приділити увагу основним методам науки конституційного права.

Для чіткого уявлення про вітчизняну науку конституційного права слід розглянути основні джерела науки конституційного права, до яких відносяться праці вітчизняних і зарубіжних вчених, що безпосередньо або опосередковано стосуються проблем, пов'язаних з предметом науки конституційного права, а також правові акти як чинні, так і ті, що втратили чинність, що містять конституційно-правові норми.

Характеристика конституційного права України як науки. Досліджуючи цей аспект конституційного права України необхідно визначити поняття конституційного права України як науки, поняття та зміст предмету науки конституційного права України; визначити поняття функцій науки та вказати їх види; а також важливим моментом є методологія науки конституційного права України та види методів дослідження. Необхідно розглянути джерела науки конституційного права України та визначити місце й роль в системі інших суспільних та юридичних наук.

Навчальна дисципліна "Конституційне право України" передбачає насамперед одержання студентами знань про поняття конституційного права, його предмет, метод, систему, функції, джерела. В курсі конституційного права України висвітлюються найважливіші положення вчення про конституцію (конституціоналізму), основні етапи

історії Конституції України, її юридичні властивості, основні принципи, структура, функції чинної Конституції України, порядок її реалізації, тлумачення, порядок внесення змін та її охорона (гарантування) тощо.

Відповідно до програми, в рамках дисципліни "Конституційне право України" вивчаються основні положення науки конституційного права, а саме:

- зміст предмету галузі конституційного права;
- основні положення вчення про конституцію, засади конституційного ладу України та його складових, конституційно-правове закріплення суверенітету українського народу, форми держави;
- питання прав і свобод людини і громадянина, відповідність конституційно-правового регулювання основ правового статусу людини і громадянина міжнародно-правовим стандартам з прав людини;
- форми здійснення народовладдя, предмет та види референдумів в Україні, виборче право та виборча система України;
- конституційна система та принципи поділу влади, організації і функціонування органів державної влади, правовий статус Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України, а також принципи організації органів правосуддя в Україні та діяльності Конституційного Суду України;
- конституційні принципи територіального устрою України;
- конституційно-правові засади організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні.

Метою навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з основними поняттями, якими оперує наука конституційного права, розкриття положень вчень про конституцію та розгляд особливостей конституційного процесу в Україні, проведення аналізу конституційно-правових інститутів.

Для повноцінного висвітлення питання щодо сутності конституційно-правових відносин необхідно розкрити, по-перше, поняття конституційно-правових відносин, їх характерні ознаки та виділити основні елементи конституційно-правових відносин. А саме, визначити поняття та охарактеризувати суб'єктів, суб'єктивну сторону, об'єктів та об'єктивну сторону конституційно-правових відносин. По-друге, для глибокого аналізу даної правової категорії необхідно розкрити соціальний і юридичний зміст конституційно-правових відносин. По-третє, вказати умови виникнення, зміни та припинення конституційно-правових відносин; визначити поняття юридичних фактів та їх види.

Дайте визначення понять:

Наука конституційного права України; функції науки конституційного права України; предмет науки конституційного права України; методологія науки конституційного права України; система науки конституційного права України; джерела науки конституційного права; навчальна дисципліна конституційного права України; конституційно-правові відносини; їх види; особливості конституційно-правових відносин; структура конституційно-правових відносин; зміст конституційно-правових відносин; суб'єкти конституційно-правових відносин; об'єкти конституційно-правових відносин; юридичні факти; події; дії; правомірні дії; неправомірні дії; юридичні акти; юридичні вчинки; правоздатність; дієздатність.

Аналітичні завдання

1. Оберіть можливі продовження визначень «Конституційне право України – це:...»

1	галузь національного права, що регулює політичні відносини;
2	галузь приватного права;
3	навчальна дисципліна;
4	політична наука;
5	провідна галузь права України;
6	юридична наука.

2. Навести 3-4 приклади конституційно-правових відносин і дати їм оцінку, відповівши на питання:

- чому ці відносини є конституційно-правовими?
- що спільне і відмінне в цих відносинах?

Тематика рефератів і повідомлень

1. Місце науки конституційного права України в систем галузевих юридичних наук, її роль у становленні і розвитку правової системи України
2. Суб'єкти конституційно-правових відносин: постановка проблем теоретичного визначення
3. Умови виникнення, зміни та припинення конституційно-правових відносин

Питання для самоперевірки та контролю

1. Що є предметом науки конституційного права?
2. Які завдання стоять перед наукою конституційного права?
3. Чим відрізняється система науки конституційного права від системи однойменної галузі права?
4. Що є джерелами науки конституційного права України?
5. У чому особливості конституційно-правових відносин?
6. Дайте характеристику кола суб'єктів конституційного права. У чому полягає його специфіка?
7. Які ви знаєте види конституційно-правових відносин?
8. Які умови виникнення, зміни та припинення конституційно-правових відносин ви знаєте?

Семінарське заняття № 3

Тема: Теорія Конституції України

План

1. Поняття, ознаки (юридичні властивості) та сутність Конституції України
2. Конституція та держава, Конституція та політична система суспільства, Конституція та конституціоналізм: їх співвідношення
3. Функції конституції та їх характеристика
4. Класифікація конституції: мета та критерії класифікації. Види конституцій в Україні. Характеристика Конституції Автономної Республіки Крим

5. Об'єкти конституційного регулювання. Дія Конституції України
6. Форма і структура Конституції України. Мова та стиль Конституції України
7. Поняття, структура механізму реалізації Конституції України, фактори, що визначають реалізацію та ефективність дії Конституції України, проблеми її реалізації
8. Додержання та охорона Конституції України: гарантії, механізм захисту та охорони. Суб'єкти захисту

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
3. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
4. Тодика Ю. Фактори реалізації Конституції України // Вісник Академії правових наук України. – 2002. - № 3. с.22
5. Тихонова Є., Юзьков Л. Конституція юридична і фактична // Право України. – 1992. - №1. – с. 9-10, 31
6. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006.- с. 53-74
7. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006.
8. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006.- с. 43-75
9. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006.- с. 60-102
10. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004.- с. 16-25
11. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005..
12. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр.. енцикл., 1998-2003.
13. Белкін Д. Конституція України - закон прямої дії // Право України. - 1997. - №1.-С. 71.
14. Головатий С. Конституція України 1996 р. в системі європейського конституціоналізму // Право України. - 1997. - № 8. - С. 3 - 6.
15. Історичні та теоретичні аспекти Конституції // Розбудова держави. - 1992. - №5. С. 3-61.

Методичні вказівки

При висвітленні теоретичних аспектів Конституції України передбачається визначення поняття Конституції України та її юридичних ознак і характерних особливостей, розкриття її юридичного та соціального змісту, правової сутності.

Для освідомлення правової природи Конституції, її місця в ієрархії нормативно-правових актів, що є джерелами конституційного права України та для визначення соціального призначення Конституції України в суспільстві і державі пропонується розглянути співвідношення таких конституційно-правових категорій як:

- Конституція та конституціоналізм;
- Конституція та конституційність;
- Конституція та держава;

- Конституція та політична система;
- Конституція та суспільство тощо.

Аналіз зазначених понять необхідно проводити з точки зору її конституційно-правової регламентації в Україні.

Розкриття змісту функцій Конституції України є дуже важливим питанням цієї теми. Функції відображають соціальне призначення, роль Конституції України у конституційно-правовому регулюванні суспільних відносин в політичній, економічній, соціальній та духовно-культурній сферах життєдіяльності суспільства. Функції розкривають сутність Конституції України щодо тих завдань, які стоять перед суспільством на конкретному етапі його розвитку. Таким чином, необхідно визначити поняття та особливості функцій Конституції та їх види.

Розгляд класифікації конституцій представляє собою визначення критеріїв розділу конституцій на певні види (групи) та характеристику існуючих видів конституцій. Для більш об'єктивного розгляду класифікації необхідно звернутись до поглядів різних вчених-конституціоналістів щодо цього питання. Важливим аспектом при аналізі класифікації є її мета, тобто, для чого конституції поділяють на види. І в результаті розгляду класифікації конституцій передбачається класифікація Конституції України за визначеними критеріями.

Одними з юридичних характеристик Конституції України є її форма та структура. Аналіз цього питання припускає насамперед визначення поняття форми та характерних особливостей форми Конституції України. А також, необхідно звернути увагу на мову та стиль Конституції України. Що ж стосується структури, то вона є сукупністю елементів, поняття та зміст яких слід визначити.

Конституція України закріплює основні засади організації і функціонування суспільства та держави, регулює механізм влади, упорядковує політико-правові процеси, встановлює норми поведінки суб'єктів державно-правових відносин тощо. Саме тому Конституція є об'єктом особливої охорони та захисту з боку держави та суспільства. Конституційно-правовими актами передбачена система гарантій дотримання та захисту Конституції України. Необхідно визначити поняття та види цих гарантій.

Принципове значення має проблема реалізації конституційних норм. Ця проблема містить в собі чимало питань. Необхідно звернути увагу на наступне:

- поняття механізму реалізації Конституції України;
- пряме та опосередковане здійснення норм Конституції, значення в цьому аспекті конкретизації конституційних приписів у чинному законодавстві;
- фактори, які впливають на здійснення норм Конституції;
- роль державних органів і структур громадянського суспільства у реалізації конституційних норм (інституціональний аспект);
- роль актів Конституційного Суду України у тлумаченні норм Конституції та застосуванні цих норм на практиці;
- значення постанов пленумів Верховного Суду України у даному аспекті;
- форми реалізації норм Конституції - дотримання, виконання, використання;
- правова культура і здійснення на практиці конституційних норм.

Дайте визначення понять:

Конституціоналізм; конституція у матеріальному значенні; конституція у формальному значенні; юридична конституція; фактична конституція; Конституція як Основний Закон або система правових актів; зміст конституції; правовий зміст конституції; суспільний зміст конституції; форма конституції; функції конституції; система Конституції України; структура Конституції України; преамбула; писані і неписані конституції; кодифіковані (консолідовані) конституції і некодифіковані (неконсолідовані) конституції; народні конституції; октройовані конституції; гнучкі та жорсткі конституції; змішані

конституції; постійні та тимчасові конституції; демократичні, авторитарні та тоталітарні конституції; констатуючі та програмні конституції; унітарні та федеративні конституції; республіканські та монархічні конституції; правова охорона Конституції України; суб'єкти захисту Конституції; гарантії дотримання Конституції України; механізм реалізації Конституції України; конституційний контроль та конституційний нагляд.

Аналітичні завдання

1. Наведіть п'ять прикладів того, як Конституція України виступає в ролі основи правової системи. Зверніть особливу увагу на окремі галузі права та проаналізуйте вплив Конституції України на ці галузі.

2. Виходячи із тлумачень терміну „конституціоналізм”, поданих Ю.О.Тихомировим та В.М.Шаповалом, визначте чи існує конституціоналізм в Україні. Наведіть приклади.

Проблемні питання

1. Обґрунтуйте спільні та відмінні риси фактичної та юридичної конституції.

2. Обґрунтуйте взаємозв'язок Конституції з політикою держави, роль Конституції у виробленні засад внутрішньої і зовнішньої політики держави.

Тематика рефератів і повідомлень

1. Актуальні проблеми сучасного конституційного процесу.

2. Класифікація сучасних конституцій: мета та критерії класифікації.

3. Правовий захист Конституції України.

Питання для самоперевірки та контролю

1. Дайте визначення поняття «конституція».
2. Поясніть, що слід розуміти під конституціоналізмом?
3. Які властивості притаманні конституції?
4. Що слід розуміти під формою конституції?
5. Що являє собою структура конституції?
6. У чому основне призначення конституції?
7. Поясніть і проаналізуйте, які передумови прийняття Конституції суверенної України?
8. Охарактеризуйте основні етапи конституційного процесу в Україні.
9. Коли була прийнята Конституція України?
10. Яке значення мало прийняття Закону України «Про прийняття Конституції України і введення її в дію»?
11. Яке місце займає Конституція України у правовій системі держави?
12. Визначте і охарактеризуйте структуру Конституції України
13. Які питання становлять предмет регулювання Конституції України?

Семінарське заняття № 4

Тема: Конституційний процес в Україні

План

1. Основні етапи розвитку вітчизняного конституціоналізму.
2. Державно-конституційні традиції українського козацтва. Пакти та Конституції законів і вільностей Війська Запорізького (Конституція Пилипа Орлика).
3. Розвиток національної конституційної думки та спроби її втілення у державотворчі процеси у XIX на початку XX століть.
4. Конституція Української Народної Республіки 1918 року. Конституційний розвиток Української РСР.
5. Конституція України 1978 року: порівняльно-правовий аналіз із Конституцією України 1996 року.
6. Розвиток конституційної реформи на основі Конституції України. Конституційне забезпечення політичної реформи в державі (з 2002 року). Основні напрями, мета, засоби конституційного реформування держави та суспільства.

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
3. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
4. Тодика Ю. Фактори реалізації Конституції України // Вісник Академії правових наук України. – 2002. - № 3. с.22
5. Тихонова Є., Юзьков Л. Конституція юридична і фактична // Право України. – 1992. - №1. – с. 9-10, 31
6. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006.- с. 53-74
7. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006.
8. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006.- с. 43-75
9. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006.- с. 60-102
10. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004.- с. 16-25
11. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005..
12. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998-2003.
13. Васильєв Г. Конституційний аспект політичної реформи // Віче. - 2003. - №4. - С. 3 - 11.
14. Головченко В. За зразками європейських демократій. Перспективи конституційної реформи в Україні й досвід європейських парламентсько-президентських республік // Політика і час. - 2003. - № 4. - С. 38.
15. Добродумов П. Про реформу політичної системи України // Право України. - 2003. - № 5.-С. 19.
16. Колпаков А. Проблеми змін в політичній системі України: політико-правовий вимір // Право України. - 2003. -- № 4. - С. 5.

Методичні вказівки

Історія Конституції України охоплює довготривалий багатовіковий процес зародження, формування та розвитку вітчизняного конституціоналізму як теорії і практики. Умовно цей процес поділяють на декілька періодів.

При розгляді кожного з періодів студенти повинні виділити акти конституційного характеру, що конкретизують особливості генезису конституціоналізму в ті чи інші історичні часи. При цьому, слід пам'ятати, що мова йде не тільки про акти, а й про результати конституційної думки, а саме про наукові праці, твори, літописи, вчення тощо.

Аналіз історії Конституції України періоду Київської Русі потребує ретельної характеристики форми, структури та змісту таких актів конституційного характеру, як Зборівський договір, Білоцерківський договір, Переяславські та інші гетьманські статті-конституції. Студентам необхідно визначити роль даних актів у процесі становлення та розвитку конституціоналізму в Україні як державно-правової практики.

Наступним питанням є висвітлення основних концепцій, ідейно-політичних вчень про конституціоналізм. В рамках даного питання слід проаналізувати вплив американської і французької революцій на формування як загальної світової конституційної думки, так і на формування її напрямів і пріоритетів національної ідеології. Слід звернути увагу на діяльність Кирило-Мефодіївського товариства та його засновників. Цікавою є творчість М. Драгоманова та його послідовників: М. Зібера, Ф. Вовка, С. Подолинського, О. Терлецького, Я. Шульгіна, М. Павлика, І. Франка та інших. Варто відзначити діяльність найвидатнішого українського філософа XIX століття П. Юркевича, який зробив вагомий внесок у подальший розвиток конституційних теорій. Сутнісне значення для історичного розвитку Конституції України мали конституційні проекти М. Грушевського, М. Міхновського та інших діячів. Виходячи з цього студенти повинні орієнтуватись у змісті діяльності даних діячів, та оцінити їх внески в теорію і практику українського конституціоналізму. А також визначити недоліки конституційної практики того періоду.

При характеристиці Конституції Української Народної Республіки 1918 року необхідно знати її структуру та основні положення, визначити місце даного акту як складової частини скарбниці національної конституційної думки.

Досить важливим періодом конституційного процесу в Україні є радянський період. Актами, що характеризують даний період є українські радянські конституції 1919, 1929, 1937, 1978 років. Студенти повинні висвітлити позитивні та негативні риси цих конституцій. Особливої уваги заслуговує аналіз Конституції УРСР 1978 року в рамках порівняння її з Конституцією України 1996 року. Слід визначити роль Конституції УРСР у новітньому конституційному процесі.

Останнім періодом конституційного процесу в Україні, що триває є новітній конституційний процес. Даний період характеризується постійними змінами, перетвореннями та реформаторськими настроями в суспільстві. Про це свідчать події, пов'язані з суверенністю та незалежністю нашої держави; з розробкою, підготовкою та прийняттям Конституції України; з проведенням конституційної та політичної реформ.

До конституційних актів, що відображають державно-політичні та конституційні процеси в Україні слід віднести наступні: Декларацію про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України, Закон України "Про правонаступництво України", Закон України "Про економічну самостійність Української РСР", Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України, проекти Конституції України, Конституції України тощо. Необхідно знати структуру та зміст перелічених актів; визначити їх роль у процесі конституційної реформи в Україні.

Найактуальнішим питанням є проведення конституційної та політичної реформ в Україні на сучасному етапі. Мова йде про підготовку змін до Конституції України,

формування політико-правової системи українського конституціоналізму. Підготовка даного питання потребує особливої уваги студентів при вивченні змісту законопроектних документів і законодавчих актів про внесення змін до Конституції України, а також поглядів, думок політичних діячів. В результаті розгляду вище викладеного матеріалу студенти повинні зробити висновки про високе значення політичної реформи, її конституційне забезпечення для ефективного системного реформування політичної системи країни, а, звідси й для юридичної діяльності та підготовки спеціалістів — юристів, які працюватиме в умовах конституційно-правового реформування державного та суспільного життя, реалізації конституційних приписів у правотворчій, правозастосовній, правоохоронній діяльності.

Дайте визначення понять:

Конституційний процес; етапи історичного розвитку Конституції України; акти конституційного характеру; звичаєве право; віче; "Руська Правда"; гетьманські статті; конституція; Конституція П. Орлика; Універсали Центральної ради; українські радянські конституції; декларація; державний суверенітет; незалежність; державна влада; територіальне верховенство; економічна самостійність; національний суверенітет; конституційна реформа; політична реформа.

Аналітичні завдання

1. Порівняйте преамбули Конституції України 1996 року та Конституції УРСР 1978 року. Яка юридична природа та політичне навантаження даних частин конституцій? Чи є в цих преамбулах нормативно-правові норми? Якщо є, то яка відповідальність може наступити за їхнє невиконання (порушення)?

2. Проаналізуйте структуру і зміст «Конституції Пилипа Орлика». Розділивши листок на дві вертикальні частини, в правій частині запишіть не менше п'яти аргументів на користь тези «Конституція Пилипа Орлика є дійсно проектом конституційного характеру у сучасному розумінні поняття «конституції держави»; в лівій - стільки ж контраргументів щодо даної тези.

Тематика рефератів і повідомлень

1. Порівняльна характеристика конституційних проектів: „Начерки Конституції Республіки” Григорія Андрузького (1850); „Вольний Союз – Вільна Спілка” Михайла Драгоманова (1884); „Основний Закон Самостійної України Спілки народу українського” Миколи Міхновського (1905).
2. Конституційне законодавство Української Народної Республіки, Західно-Української Народної Республіки; Карпатської України.
3. Проект Конституції ЗУНР Станіслава Дністрянського.

Питання для самоперевірки та контролю

1. Охарактеризуйте основні етапи розвитку вітчизняного конституціоналізму.
2. Розкрийте державно-конституційні традиції українського козацтва (Конституція Пилипа Орлика).
3. Розкажіть про розвиток національної конституційної думки та спроби її втілення у державотворчі процеси у XIX на початку XX століть.
4. Дайте характеристику Конституції Української Народної Республіки 1918 року.
5. Охарактеризуйте конституційний розвиток Української РСР.
6. Зробіть порівняльно-правовий аналіз Конституції України 1978 року із Конституцією України 1996 року.
7. Розкрити розвиток конституційної реформи на основі Конституції України.

Семінарське заняття №5

Тема: Основні засади конституційного ладу України

План

1. Поняття, ознаки, структура, особливості конституційного ладу України:
 - демократична, правова, світська держава – конституційно-правова характеристика;
 - політичний плюралізм та ідеологічне розмаїття;
 - плюралізм форм власності;
 - верховенство права та закону.
2. Гарантії конституційного ладу України: поняття, система.
3. Поняття, принципи, ознаки державного ладу України.
4. Система державних органів України.
5. Поняття, ознаки, принципи суспільного ладу України.
6. Структура суспільного ладу України:
 - політична система суспільства: поняття та їх характеристика;
 - економічна система України: конституційно-правові засади;
 - соціальна система: поняття, особливості;
 - духовно-культурна система як елемент суспільного ладу України.

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990р.
3. Постанова Верховної Ради УРСР „Про проголошення незалежності України” від 24 серпня 1991р.
4. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
5. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
6. Веніславський Ф. Взаємодія гілок державної влади як принцип основ конституційного ладу України // Право України. – 1998. - №1. – с. 34-38
7. Колісник В. Національний суверенітет та право нації на самовизначення // Вісник Академії правових наук України. – 2001. - №1. – с. 33-39

8. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006.- с. 100-113
9. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006.
10. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006.- с. 75-106
11. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006.- с. 102-121
12. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004.- с. 25-36
13. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
14. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр.. енцикл., 1998-2003.

Методичні вказівки

Розділ I Конституції України "Загальні засади" закріплює основні засади конституційного ладу України. Повноцінний аналіз правової природи конституційного ладу України повинен здійснюватись через визначення таких понять як: конституційний лад України, демократична держава, правова держава, соціальна держава, світська держава тощо. Виходячи з цього передбачається розгляд конституційно-правової характеристики Української держави. Необхідно звернути увагу на перелік специфічних ознак конституційного ладу України, на його сучасний стан та структуру; визначити поняття його основних структурних елементів.

Визначення поняття економічного плюралізму або плюралізму форм власності передбачається згідно з діючим законодавством України про власність.

При розгляді такої конституційної категорії як політичний плюралізм, передбачається порівняльний аналіз конституційно-правового законодавства країн СНД в рамках цього питання. Обов'язковим є ознайомлення з текстом Конституції Російської Федерації, з програмами політичних партій України.

Важливими правовими категоріями є верховенство права та верховенство закону. Мова йде про співвідношення цих понять, про визначення їх загальних та особливих рис.

При розкритті гарантій конституційного ладу України, необхідно не тільки визначити їх поняття, а й розглянути групи цих гарантій. Тобто перша група - це гарантії конституційного ладу, а друга група - це гарантії, які, в свою чергу, мають декілька видів.

Розгляд одного з елементів конституційного ладу України - державного ладу, передбачає визначення його поняття, ознак та основних принципів. Необхідно зосередити увагу на характеристиках його складових: форми держави та її конституційного закріплення; характеристики України як демократичної держави; визначення України як суверенної незалежної держави; конституційного закріплення України як правової держави тощо.

Іншим структурним елементом конституційного ладу є суспільний лад, який являє собою багатогранне явище за своєю суттю, змістом і формами. Для з'ясування правової природи суспільного ладу доцільно розглянути конституційно-правові засади його складових: політичної системи суспільства; економічної системи суспільства; соціальної та духовно-культурної систем суспільства.

Кожен з перелічених елементів суспільного ладу України представляє систему відносно автономних щодо держави інститутів, які забезпечують конкретні способи соціального існування людей на підставі їх особистої свободи, обумовленої правом демократичної держави. Отже, слід охарактеризувати відповідні інститути згідно з конституційно-правовим законодавством. Так, при розгляді політичної системи необхідно використовувати Конституцію України, Закони України "Про політичні партії в Україні",

"Про об'єднання громадян", "Про молодіжні та дитячі громадські організації""; висвітлення інститутів економічної системи повинно здійснюватись на підставі положень Цивільного та Господарського кодексів України, а також інших конституційно-правових актів; аналіз соціальної системи передбачає визначення поняття, структури, функціонування та розвитку соціальної системи.

Дайте визначення понять:

Конституційний лад України; принципи конституційного ладу; демократія; демократична держава, правова держава, соціальна держава, світська держава; громадянське суспільство; політичний плюралізм, ідеологічний плюралізм, економічний плюралізм; верховенство права, верховенство закону; гарантії конституційного ладу; нормативно-правові гарантії конституційного ладу; організаційно-правові гарантії конституційного ладу; гарантії конституційного ладу України; державний лад України; принципи державного ладу; суверенітет; державний суверенітет, національний суверенітет; форма держави; механізм держави; державний апарат; функції держави; система державних органів; суспільний лад України; принципи суспільного ладу; система суспільного ладу; політична система суспільства; суб'єкти політичної системи; політичні партії; громадські об'єднання; економічна система суспільства; соціальна система суспільства; духовно-культурна система суспільства.

Аналітичне завдання

Використовуючи положення Конституції України, складіть схему взаємних векторів механізму „стримувань та противаг” між органами законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні. При цьому взаємних векторів (положень про протидію однієї гілки влади іншій) повинно бути не менше трьох в кожному випадку. Зображуючи дані вектори протидій між різними державними органами (представниками різних гілок влади) обов'язково зазначайте статтю (частину статті) Конституції України, з якої власне і впливає ця протидія. Чи приймає участь в механізмі „стримувань та противаг” Президент України? Яка його роль? Проти якої гілки влади направляють свої зусилля інші органи державної влади, „стримуючи” Президента України?

Як взірєць для початку роботи, можна використати схему «стримувань та противаг», опубліковану в навчальному посібнику: Нор В., Стецюк П. Конституція - Основний Закон України (в запитаннях і відповідях). – Львів - Київ. - 1996.-С. 35.

Тематика рефератів і повідомлень

1. Конституційно-правові основи захисту конституційного ладу.
2. Політична, економічна та ідеологічна багатоманітність в Україні.

Питання для самоперевірки та контролю

1. Наведіть принаймні три визначення конституційного ладу і проаналізуйте кожне з них.

2. Яка відмінність між поняттями „конституційний лад” і „засади конституційного ладу”?
3. Яке поняття є досконалішим „гілка влади” чи „галузь влади” (фр. *separation des pouvoirs*)?
4. Чи є Україна правовою державою? Як це деталізується в Конституції України?
5. В чому суть механізму стримувань та противаг?
6. Чи можна застосовувати принцип механізму стримувань та противаг щодо парламентської чи змішаної республіки?
7. Якими засобами забезпечується охорона конституційного ладу України?
8. Чому місцеве самоврядування в Україні не лише гарантується, а й визнається?
9. Як слід розуміти поняття «національний суверенітет» ?
10. Визначте зміст поняття «державний суверенітет».
11. Яке співвідношення між поняттями «національний суверенітет», «народний суверенітет», «державний суверенітет»?
12. Як слід визначати поняття «влада», «соціальна влада», «державна влада», «публічна влада», «політична влада»?
13. Як співвідносяться між собою вище названі поняття?
14. Що являє собою конституційний лад?
15. Що прийнято розуміти під суспільним ладом?
16. Що являє собою державний лад?
17. Як співвідносяться між собою поняття «суспільний лад», «конституційний лад», «державний лад», «державний устрій», «конституційний порядок» ?

Семінарське заняття №6

Тема: Конституційні основи правового статусу людини і громадянина в Україні

План

1. Поняття прав, свобод та обов’язків людини і громадянина, їх співвідношення і класифікація.
2. Виникнення і розвиток прав людини.
3. Поняття правового статусу людини і громадянина.
4. Основні принципи правового статусу людини і громадянина та їх конституційне закріплення.
5. Громадянські права і свободи.
6. Конституційне регулювання основних політичних прав та свобод громадян України.
7. Соціальні та економічні права і свободи громадян України, їх закріплення в Конституції України.
8. Культурні та екологічні права і свободи громадян України.
9. Гарантії і механізм реалізації основних прав та свобод громадян України.
10. Конституційні обов’язки людини і громадянина.
11. Міжнародні стандарти прав людини та їх зв’язок з основними правами і свободами громадянина.

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
3. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
4. Всеобщая декларация прав человека // Юридический вестник. – 1998. - №4. – с. 5-16
5. Европейская Конвенция о защите прав и основных свобод // Юридический вестник. – 1998. - №4. – с. 17-18
6. Бородин І. Права та свободи громадян, їх класифікація, гарантії реалізації // Право України. – 2001. - №12. – с. 32-34
7. Буроменський М. Застосування міжнародно-правових норм про права людини у внутрішньому правопорядку України // Вісник Академії правових наук України. – 1999. - №1. – с. 86
8. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006. – с. 113-145
9. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006. – с. 106-174
10. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 121-212
11. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004. – с. 36-69
12. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
13. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998-2003

Методичні вказівки

Перед тим як підійти до розгляду даної теми, слід зауважити, що права, свободи й обов'язки людини і громадянина є основоположною частиною чинної Конституції України. В Основному Законі права і свободи людини розглядають не як даровані державою своїм громадянам, а як такі, що належать людині від народження, існують незалежно від діяльності держави та є невідчужуваними й непорушними.

Правам людини мають відповідати зобов'язання держави. Саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Їх затвердження й забезпечення є головним обов'язком держави, яка відповідає за свою діяльність перед людиною (ст. 3 Конституції).

Аналіз теоретичних аспектів цієї теми передбачає, насамперед, визначення поняття правового статусу людини і громадянина як конституційно-правового інституту. При розгляді цього питання необхідно підштовхуватись від існуючих підходів концепцій щодо правового статусу особи у світовому конституціоналізмі. Передбачається розгляд системи взаємовідносин держави і особи та її елементів. І найважливішим моментом цього питання є основні принципи конституційно-правового інституту прав і свобод людини. Для більш об'єктивної картини та ефективного засвоєння матеріалу передбачається порівняльний аналіз конституційно-правової регламентації правового статусу особи в Україні і країнах СНД з використанням текстів Конституцій Росії, Білорусії, Молдови, Грузії тощо.

Правова характеристика механізму реалізації, системи гарантій конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина представляє собою визначення поняття механізму реалізації та його елементів; поняття системи гарантій. Необхідно розглянути класифікацію гарантій за певними критеріями та визначити поняття їх видів. Як відомо, ефективність

гарантій основних прав та свобод людини залежить від певних чинників, тобто необхідно виділити які це є чинники.

Значне місце у механізмі захисту прав і свобод людини належить контролю за додержанням законодавчими, виконавчими й судовими органами положень Конституції про права і свободи людини і громадянина. Отже, потрібно визначити, які форми контролю існують у світовій конституційній практиці та в Україні; систему органів, які здійснюють моніторинг (нагляд за додержанням прав і свобод людини).

Велике значення, при висвітленні даного питання має інститут омбудсмена в Україні. Детально питання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини визначені в Законі України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини".

Для висвітлення питання щодо правового положення іноземців, біженців, осіб без громадянства важливо розглянути наступні Закони України: "Про статус іноземців", "Про біженців", "Про порядок в'їзду та виїзду з України", "Про імміграцію" і інші. Відповідно до положень цих конституційно-правових актів необхідно визначити засади конституційно-правового статусу іноземців, біженців та осіб без громадянства. Тобто визначити поняття цих осіб, обсяг їх прав, свобод та обов'язків, особливості правового статусу певних осіб та співвідношення зі статусом громадян України.

Передбачається розгляд співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання прав і свобод людини та забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні. Мова йде про співвідношення норм міжнародного та конституційного права. Провідними міжнародно-правовими актами в галузі прав і свобод людини є Загальна декларація прав людини, Європейська Конвенція про захист прав та основних свобод, Міжнародний пакт про економічні соціальні й культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права людини й основні свободи, Європейська хартія для нової Європи тощо. І сутність співвідношення полягає в проведенні порівняльного аналізу норм Конституції України з прав і свобод людини з міжнародними документами про права людини, які в свою чергу ратифіковані Верховною Радою України. В кінці рекомендується зробити висновок з приводу відповідності положень національного законодавства міжнародно-правовим стандартам прав й свобод людини.

Важливим елементом правового статусу є громадянство. Потрібно визначити поняття громадянства як структурного елементу правового статусу особи та як конституційно-правовий інститут. Стаття 4 Конституції України та Закон "Про громадянство України" регламентують положення щодо порядку набуття та втрати громадянства України: перелік документів, які підтверджують належність до українського громадянства; положення про громадянство дітей; компетенцію органів, що розглядають справи, пов'язані з громадянством та інші. А також, буде доцільним розгляд міжнародно-правових документів, які регламентують положення про громадянство.

Потребує певного аналізу зміст одного з фундаментальних конституційних принципів прав і свобод - принципу необмеженості конституційних прав і свобод людини і громадянина, який має своє відображення в Конституції України. Передбачається розгляд положень міжнародно-правової регламентації щодо цього принципу. А також, слід визначити виключні випадки, що передбачені конституційно-правовими нормами, при яких передбачається обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Наступним питанням є визначення поняття та змісту права власності згідно з положеннями Конституції України та Цивільним Кодексом України. В межах цього питання необхідно визначити інші форми власності, які існують в Україні, суб'єктів та об'єктів цих форм власності.

Конституційно-правовий статус державної мови в Україні регламентується Конституцією України, Законами "Про мови в Українській РСР" (з урахуванням внесених змін), "Про Автономну Республіку Крим", Конституцією Автономної Республіки Крим та іншими конституційно-правовими актами. Відповідно до положень зазначених актів

слід проаналізувати мовну політику держави; виділити напрями і тенденції розвитку національного законодавства про мову; визначити статус мов національних меншин.

Згідно з положеннями Закону України "Про звернення громадян", потрібно визначити зміст права на звернення громадян, основні форми звернення, охарактеризувати порядок розгляду звернення громадян відповідними суб'єктами, визначити юридичну відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян.

Аналіз юридичного змісту права на правову допомогу передбачає визначення поняття та сутності цього права, яке має своє відображення в статті 59 Конституції України та у Законі України "Про адвокатуру". Необхідно визначити конституційно-правовий статус адвокатури в Україні: поняття, основні принципи та організаційні форми діяльності адвокатури, види адвокатської діяльності; правовий статус адвоката, гарантії адвокатської діяльності тощо.

Передбачається визначення поняття та змісту права звернення до міжнародних установ. Потребує особливої уваги характеристика права звернення осіб за захистом своїх прав в Європейський суд з прав людини. Таке право з'явилося у громадян України після вступу України до Ради Європи і прийняття Закону України "Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції". Таким чином, потрібно розглянути порядок звернення до Європейського Суду з прав людини, форму та зміст звернення, перелік прав, які можуть бути захищені Європейським Судом та іншими міжнародними організаціями, членом яких є Україна.

Характеристика суб'єктивних прав, зазначених статтями 28-32 Конституції України представляє собою визначення поняття та змісту таких конституційних прав, як право на повагу до його гідності, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність житла, право на таємницю листування, невтручання в особисте і сімейне життя тощо. Для повного аналізу правової природи даних прав необхідно розглянути положення статті 162, 163 Кримінального кодексу України тощо.

Дайте визначення понять:

Природне право; позитивне право; суб'єктивне право; свобода; конституційний обов'язок; правовий статус; принципи правового статусу; конституційні права та свободи; правосуб'єктність; правоздатність; дієздатність; деліктоздатність; громадянські права; економічні права; соціальні права; екологічні права; культурні права; політичні права і свободи; механізм реалізації прав і свобод людини і громадянина; система гарантій конституційних прав, свобод і обов'язків; організаційні гарантії; юридичні гарантії; механізм захисту прав і свобод людини і громадянина.

Аналітичні завдання

1. Порівняйте та проаналізуйте зміст положень Загальної декларації прав людини 1948 року і Розділу II Конституції України 1996 року («Права, свободи та обов'язки людини і громадянина»).

Чи є в Конституції України 1996 року відсутніми положення, які викладені в Загальній декларації прав людини 1948 року? Якщо вони є, то чим це можна пояснити? Чи є відмінність у викладі сутності і змісту конкретних прав та свобод в текстах Конституції

У країни 1996 року та Загальної декларації прав людини 1948 року? Обґрунтуйте свої відповіді.

2. Які із проголошених в Конституції України 1996 року права та свободи особи і громадянина є неможливими до реалізації в сьогоdnішніх політико-правових і соціально-економічних умовах в Україні?

В чому причина цієї неможливості?

Чи правильно зробив законодавець, проголосивши ці права і свободи, завідомо знаючи що їх реалізація буде надто утрудненою або й не можливою?

3. Громадянин Афганістану незаконно перетнув державний кордон України. Під час перевірки документів він був затриманий у Києві органами внутрішніх справ як такий, що незаконно перебуває на території України. У відділенні внутрішніх справ громадянин Афганістану написав заяву про надання йому статусу біженця. Проте йому було відмовлено на підставі того, що він незаконно опинився на території України, а тому має бути висланим.

Проаналізуйте чинне законодавство щодо біженців і як адвокат порадьте своєму клієнту його подальші дії. Чи може він одержати статус біженця в Україні?

Тематика рефератів і повідомлень

1. Конституція України та міжнародні стандарти в сфері прав і свобод людини
2. Гарантії правового захисту прав і свобод людини і громадянина

Питання для самоперевірки та контролю

1. Визначте, що являє собою правовий статус особи?
2. Які елементи є складовими правового статусу особи?
3. Який із елементів правового статусу особи є найважливішим у характеристиці змісту правового статусу особи?
4. На яких принципах базується правовий статус особи в Україні?
5. Чи існують відмінності у правовому статусі громадян України, іноземців, осіб без громадянства відповідно до законодавства України?
6. Які засоби забезпечення правового статусу особи визначені в Конституції України?
7. Проаналізуйте поняття людина, особа, громадянин.
8. Назвіть критерії класифікації прав і свобод людини і громадянина.
9. Назвіть особисті права і свободи згідно з Конституцією України.
10. Назвіть соціально-економічні права за Конституцією України.
11. Відшукайте в Конституції України статті, що встановлюють обов'язки громадян.

Семінарське заняття №7

Тема: Конституційно-правове регулювання політичних партій, громадських і релігійних об'єднань в Україні

План

1. Поняття політичних партій, громадських об'єднань і рухів, їх місце та роль у політичній системі суспільства
2. Загальна характеристика діяльності основних політичних партій, громадських об'єднань та рухів
3. Класифікація партій і громадських об'єднань
4. Характер і зміст зв'язків політичних партій, громадських об'єднань та рухів з державними органами
5. Загальна характеристика Закону України „Про політичні партії” і Закону України „Про об'єднання громадян”
6. Правовий статус, поняття і види релігійних організацій
7. Загальна характеристика Закону України „Про свободу совісті та релігійні організації”

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
3. Закон України „Про об'єднання громадян” від 16 червня 1992р.
4. Закон України „Про політичні партії в Україні” від 5 квітня 2001р.
5. Закон України „Про молодіжні та дитячі громадські організації” від 1 грудня 1998р.
6. Закон України „Про свободу совісті та релігійні організації” від 23 квітня 1991р.
7. Костицький В. Політичні партії в системі „громадське суспільство і держава” // Право України. – 1995. - №12. – с. 32-34
8. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
9. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006. – с. 130-133
10. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006.
11. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006. – с. 139-150
12. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 177-191
13. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004. – с. 46-69
14. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
15. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998-2003.

Методичні рекомендації

На підставі Конституції України, ЗУ „Про політичні партії в Україні”, „Про об’єднання громадян”, „Про молодіжні та дитячі громадські організації” слід з’ясувати поняття політичної партії, громадського об’єднання та руху, визначити загальні риси і відмінності між ними. Важливо показати роль політичних партій у політичній системі суспільства. Для цього слід з одного боку використати практику демократичних країн, з іншого – висвітлити тенденцію правового регулювання ролі політичних партій в формуванні органів державної влади в Україні.

Студентам необхідно визначити порядок і принципи створення політичних партій, громадських об’єднань та рухів в Україні, а також порядок припинення їх діяльності. З метою повного висвітлення цього питання доцільно показати особливості реєстрації статутів політичних партій, громадських об’єднань та рухів, а також підстави відмови в їх реєстрації.

Слід з’ясувати класифікацію політичних партій, що розповсюджена в демократичних суспільствах світу, та визначення їх функцій.

Потрібно звернути увагу на те, що згідно з чинним законодавством не допускається втручання державних органів та посадових осіб у діяльність політичних партій, громадських об’єднань та рухів і навпаки. Необхідно визначити коло державних органів, які мають право здійснювати контроль-наглядові функції щодо політичних партій, громадських об’єднань та рухів.

При розгляді теми слід проаналізувати законодавство про об’єднання громадян, підкреслити його значення для процесу державотворення в Україні. Потрібно зазначити, що право громадян України на об’єднання є невід’ємним правом людини, закріпленим у Загальній декларації прав людини 1948 р. і гарантованим Конституцією та іншими нормативними актами України. Особливу увагу варто звернути на положення Конституції України, в яких знайшли закріплення основи правового статусу громадських об’єднань, що сприяє розвитку в Україні багатопартійності, політичного плюралізму.

Аналізуючи питання 6, 7, студенти повинні звернутись до статті 35 Конституції України, в якій встановлено, що кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Необхідно розкрити зміст даного права на основі Конституції України. Студенти повинні зробити висновок про те, що здійснення даного права може бути обмежене тільки законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров’я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. Слід звернути увагу на те, що у відповідності з ЗУ „Про свободу совісті та релігійні організації” ніхто не може встановлювати обов’язкових переконань і світогляду, що не допускається будь-яке примушування при визначенні громадянином релігійної організації, до участі або неучасті в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях. Студентам слід звернути увагу, що церква в Україні і релігійні організації відокремлені від держави. Необхідно визначити конституційний статус релігійних організацій, їх види, порядок легалізації, порядок припинення діяльності та інші питання.

Дайте визначення понять:

Політичний плюралізм; політична партія; громадська організація; об’єднання громадян; молодіжні організації; дитячі організації; легалізація; свобода совісті; свобода віросповідання; релігійні організації.

Аналітичні завдання

1. Неповнолітні Курдюков, 11 років, Степанова, 13 років, та Васечкін, 16 років, вирішили заснувати молодіжну організацію „Крок”. Вони провели засновницькі збори, написали протокол засідання, прийняли статут, програму й звернулися до виконкому з проханням про реєстрацію. Учні їх школи Петров (12 років) й Живченко (13 років) вирішили стати учасниками цієї організації.

Розгляньте ситуацію за питаннями:

- хто може бути засновником молодіжної організації?
- хто може бути учасником молодіжної організації?
- які документи необхідні для реєстрації?
- який орган приймає рішення про реєстрацію такої організації?
- який НПА регулює порядок створення дитячих і молодіжних організацій?

2. До Київської міської державної адміністрації поступила заява про реєстрацію релігійної громади послідовників Крішни як юридичної особи. Заяву підписали: 14 пенсіонерів, в т.ч. 6 осіб без громадянства які набули у встановленому порядку статусу біженця; 5 учнів 8-го класу однієї із середніх шкіл м.Києва; 8 депутатів Київської міської Ради та 7 - Київської обласної Ради; 6 дітей, над якими встановлено опіку та 4 військовослужбовці строкової служби.

На скільки підписів було зібрано більше від встановленого законом мінімуму, необхідного для одержання релігійною громадою правоздатності юридичної особи?

Тематика рефератів і повідомлень

- 1.Правове регулювання організації і діяльності церкви та релігійних організацій в Україні.
- 2.Конституційні аспекти політичного плюралізму в Україні.
- 3.Конституційно-правовий статус неполітичних об'єднань в Україні.

Питання для самоперевірки та контролю

1. Що ви розумієте під поняттям «політична партія»?
2. Чим політичні партії відрізняються від громадських організацій?
3. Які ознаки характеризують політичні партії?
4. Які функції виконують політичні партії?
5. Дайте класифікацію партій та громадських об'єднань
6. Охарактеризуйте правовий статус релігійних організацій в Україні
7. Які види релігійних організацій ви можете назвати?

Семінарське заняття № 8

Тема: Виборче право та виборчий процес

План

1. Поняття, ознаки та принципи виборів в Україні.
2. Становлення інституту виборів в Україні.
3. Класифікація виборів в Україні.
4. Виборча система в Україні.
5. Виборчий процес в Україні: конституційно-правова характеристика.
6. Інформаційне забезпечення виборчого процесу.
7. Правові проблеми фінансування виборів.
8. Правове забезпечення контролю за використанням коштів, що виділяються з Державного бюджету України на підготовку проведення виборів та референдумів.
9. Відповідальність за порушення законодавства про вибори.
10. Законодавче закріплення референдумів в Україні: поняття, види, принципи. Передумови виникнення референдумів.
11. Референдний процес: предмет всеукраїнського референдуму, учасники та їх конституційно-правовий статус. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму.
12. Проблеми імплементації рішень всеукраїнського референдуму від 16 квітня 2000 року: теоретичний та практичний аспекти.
13. Місцеві референдуми в Україні: поняття, види, основні засади організації і проведення.

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Закон України "Про вибори Президента України" від 5 березня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 14. - Ст. 81 (із наступними змінами).
3. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про вибори Президента України" від 18 березня 2004 року // Урядовий кур'єр. - 2004. - № 64.
4. Закон України "Про вибори депутатів Автономної республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних та міських голів" від 6 квітня 2004 року // Комп'ютерна база «Національної академії України».
5. Закон України "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" від 3 липня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 33. - Ст. 443.
6. Закон України "Про Центральну виборчу комісію" від 17 грудня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 5. - Ст. 17.
7. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
8. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
9. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006. – с. 130-133
10. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006.
11. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006. – с. 139-150

12. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 177-191
13. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004. – с. 46-69
14. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
15. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр.. енцикл., 1998-2003.

Методичні вказівки

Виходячи з того, що Конституція України проголосила народ єдиним джерелом влади, логічним продовженням цього є визначення в Основному Законі всіх без винятку форм народного волевиявлення. Такими формами народного волевиявлення відповідно до розділу III "Вибори. Референдум" і, зокрема, статті 69 Конституції України, є вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії.

Характеризуючи вибори як конституційно-правовий інститут, необхідно виділити основні їх ознаки та фундаментальні засади, на яких будуються та здійснюються вибори в багатьох демократичних країнах світу, тобто їх принципи. При розкритті юридичного змісту виборів, виходячи з їх конституційно-правової сутності, потрібно висвітлити соціальний зміст та соціальне призначення виборів.

Аналіз концепції формування інституту виборів, історичних аспектів його розвитку в Україні передбачає характеристики: історичних періодів становлення виборів; конституційно-правових актів, що відображають особливості кожного з цих періодів; еволюції суб'єктивного виборчого права.

При висвітленні класифікації виборів важливо вказати критерії класифікації, відповідно до яких вибори в Україні поділяються на певні види (групи). При розгляді класифікації виборів передбачається обов'язковий розгляд наступних конституційно-правових актів: Конституції України, Законів України "Про вибори народних депутатів України", "Про вибори Президента України" тощо. Аналіз чинних конституційно-правових актів в рамках цього питання формує об'єктивне уявлення про стан інституту виборів в Україні взагалі та окремі теоретичні проблеми кожного з видів виборів. Наприклад, проблеми непрямих та недійсних виборів. Важливим моментом при розгляді класифікації виборів є мета їх класифікації.

Аналізуючи виборчу систему в Україні необхідно дати загальну характеристику виборчої системи, тобто визначити її поняття та види. Досліджуючи виборчу систему в Україні слід мати на увазі, що в Україні існують декілька виборчих державних органів. Тому необхідно вказати, який саме спосіб підрахування голосів застосовується при виборі виборчим корпусом того чи іншого державного органу. А також, характеризуючи виборчу систему в Україні необхідно дати визначення всім правовим категоріям - поняттям які її характеризують. А для цього методичного аналізу потрібно звернутись до положень Законів України "Про вибори народних депутатів України", "Про вибори Президента України" та інших.

Важливим при розгляді теми є питання щодо змісту виборчого процесу. Цей вид юридичного процесу являє собою процедуру реалізації форми безпосереднього народовладдя, участі народу України у здійсненні та вирішенні державних справ. Виборчий процес - це сукупність певних стадій, кожна з яких є його невід'ємною складовою. Таким чином, для повного дослідження цього питання необхідно охарактеризувати кожен етап, тобто визначити поняття цих стадій, їх ознаки та принципи, якщо такі є. Наприклад, вказати принципи здійснення передвиборної агітації або голосування виборців.

При розгляді кожної стадії виборчого процесу згідно з національним законодавством про вибори необхідно визначити поняття, які розкривають їх зміст. Так, наприклад, друга стадія виборчого процесу представляє собою процес створення та організації виборчих одиниць, тобто виборчих округів та виборчих дільниць. Потрібно визначити юридичний зміст кожної з виборчих одиниць та їх видів відповідно до Закону України "Про вибори народних депутатів України". А також, необхідно вказати суб'єктів, які уповноважені створювати відповідні одиниці згідно з Законами України "Про Центральну виборчу комісію", "Про вибори народних депутатів України" тощо.

Для розкриття поняття референдуму як форми безпосереднього народовладдя та його юридичного і соціального змісту необхідно ознайомитись з положеннями Конституції України, Закону України "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" та іншими конституційно-правовими актами. Необхідно також виділити види референдумів за певними критеріями. Важливим теоретичним аспектом референдуму в Україні є передумови його виникнення, тобто ті чинники, які сприяли виникненню цього правового явища.

Референдний процес, як і виборчий, являє собою сукупність відносно і самостійних стадій, процедур, що здійснюються у певній послідовності. Таким чином, для розкриття змісту референдного процесу потрібно розкрити зміст кожної з цих стадій. Визначити їх поняття, вказати ті юридичні властивості, які характеризують кожну зі стадій. Необхідно звернути увагу на конституційно-правовий статус учасників референдуму. Важливим є питання щодо предмету і формули референдуму та їх конституційно-правової регламентації в Україні.

Відповідь на наступне питання даної теми містить в собі конституційно-правову характеристику місцевих референдумів в Україні як форми безпосередньої участі громадян у державних справах на місцевому рівні. Відповідно до Конституції України, Конституції Автономної Республіки Крим, Законів України "Про всеукраїнський та місцеві референдуми", "Про місцеве самоврядування в Україні" передбачається визначення поняття місцевих референдумів, предмету і формули місцевих референдумів, передумов їх виникнення та учасників, тобто суб'єктів, які мають право ініціювати проведення референдуму та право приймати участь у місцевому референдумі. А також, фундаментом проведення і організації місцевих референдумів є його принципи, які потребують відповідного визначення та аналізу.

Дайте визначення понять:

Народовладдя, безпосередня демократія, народне волевиявлення, вибори, принципи виборів, суб'єктивне виборче право, активне виборче право, пасивне виборче право, рівне виборче право, виборче право як конституційно-правовий інститут, виборчі цензи, легітимні вибори, вільні вибори, загальні вибори, справедливі вибори, парламентські вибори, муніципальні вибори, прямі вибори, непрямі вибори, виборча система (в широкому та вузькому значенні), мажоритарна виборча система, пропорційна виборча система, виборча квота, змішана виборча система, виборчий процес, стадії виборчого процесу, суб'єкти виборчого процесу, виборчі округи, виборчі дільниці, виборчі органи, Центральна виборча комісія, грошова застава, передвиборна агітація, принципи передвиборної агітації, таємне голосування, інформація, інформаційне забезпечення, інформаційні відносини, фінансування виборів, референдум, плебісцит, предмет референдуму, конституційний референдум, консультативний референдум, обов'язковий референдум, факультативний референдум, місцевий референдум

Аналітичні завдання

1. У ч. 1 ст. 71 Конституції України основними принципами виборів до органів державної влади й органів місцевого самоврядування визначено, що вони є вільними на

відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Віднайдіть прогалину у ч. 1 ст. 71 Конституції України. Який ще принцип виборчого права можна назвати, виходячи з положень статей 76,77,103 та 141 Конституції України?

2. У день виборів народних депутатів України на виборчу дільницю № 35 Київського району м.Донецька для участі у виборах з'явилися Петров, якому на день виборів виповнилося 18 років; біженка із Чечні Мамедова - 25 років; народний депутат України С.Д.Гавриш; 20-річний Сьомін, який перебуває на обліку в психдиспансері; умовно засуджений за вироком суду Коваленко – 18 років; визнаний судом недієздатним внаслідок душевної хвороби 45-річний Палкін; військовослужбовець Сергієв, який перебуває у відрядженні в м. Донецьку; громадянин Ізраїлю Тененбаум, який постійно проживає в Донецьку; лідер партійного осередку Осіпов із дорученнями 5-ти членів партії на участь його у виборах від їх імені, затвердженими ЖЕК.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Хто й за яких обставин може взяти участь у голосуванні? Визначте вид виборчого права, яке прагнули реалізувати учасники ситуації. Які принципи виборчого права можуть бути реалізовані в цій ситуації?

Заповніть таблицю:

Особа, яка прийшла голосувати	Правомірність голосування	Чому не може голосувати

Тематика рефератів і повідомлень

1. Конституційно-правова характеристика виборчого процесу в Україні
2. Гарантії Всеукраїнського референдуму
3. Всеукраїнський референдум 16 квітня 2000 року: проблеми імплементації

Питання для самоперевірки та контролю

1. Що треба розуміти під виборчою системою України?
2. Які види виборчих систем вам відомі?
3. Яка відмінність між мажоритарною і пропорційною виборчими системами?
4. Дайте визначення поняттям активне і пасивне виборче право.
5. Що означає поняття „вільні вибори”?
6. Як ви розумієте поняття „демократія”?
7. Дайте визначення прямої демократії.
8. Які способи реалізації представницької демократії?
9. Дайте визначення виборам.
10. На основі яких принципів громадяни України реалізують право обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування?
11. За якою виборчою системою обираються народні депутати України?
12. Якими законодавчими актами регулюється порядок проведення виборів народних депутатів України?
13. Який порядок обрання Президента України; якими законодавчими актами він регулюється?

14. Який порядок формування органів місцевого самоврядування?
15. Визначте, що являє собою референдум?
16. Які види референдумів проводяться в Україні?
17. Якими законодавчими актами регулюються питання щодо призначення і проведення референдумів в Україні?

Семінарське заняття № 9

Тема: Організація і здійснення державної влади в Україні

План

1. Конституційно-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади.
2. Поняття та особливості органів державної влади.
3. Види органів державної влади: критерії класифікації та види.
4. Принцип єдності та розподілу державної влади та його реалізація.
5. Легалізація та легітимація державної влади в Україні.
6. Місце прокуратури в системі органів державної влади: система і структура прокуратури; функції і повноваження прокуратури; акти органів прокуратури.

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
3. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
4. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006. – с. 174-211
5. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006.
6. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006. – с. 244-297
7. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 258-332
8. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004. – с. 106-131
9. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
10. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998-2003.
11. Ганьба Б. Системний підхід та його застосування в дослідженні державно-правових явищ // Право України. - 2000. - № 3. - С. 41 - 44.
12. Головченко В. Теоретичні та політико-правові аспекти ефективності державного управління // Право України. - 1997. - № 5. - С. 93 - 95.
13. Григорьев В. Пути становления и конституционного закрепления принципа разделения государственной власти и местного самоуправления в Украине // Юридический вестник.-2001.-№ 1.-С. 84-88.

Методичні вказівки

Аналіз даної теми передбачає висвітлення теоретичних аспектів питання організації і діяльності органів державної влади, а також особливостей конституційно-правового регулювання даного питання в Україні. Тобто необхідно проаналізувати зміст державної влади з теоретичних посилок науки конституційного права, саме як один з його основних інститутів, який регулює вид однорідних політико-правових суспільних відносин. Згідно з положеннями Конституції України необхідно визначити фундаментальні засади організації і функціонування державної влади. Наприклад, такими є легальність і легітимність державної влади. Ці поняття потребують певної конституційно-правової характеристики: визначення поняття, ознак і способів їх верифікації.

При розкритті правової природи державного апарату, по-перше, необхідно визначити поняття державного апарату України та його соціальне призначення в суспільстві. По-друге, потрібно визначити поняття структурних елементів державного апарату - органів державної влади. Важливим аспектом при аналізі органів державної влади є висвітлення їх ознак та особливостей, які виокремлюють їх у відносно самостійний елемент механізму держави, тобто відрізняють від інших структурних елементів.

Класифікація державних органів передбачає розподіл за певними критеріями і характеристику існуючих видів органів державної влади в Україні. Тобто, згідно з положеннями Конституції України та іншого діючого законодавства виділити наступні державні органи: центральні і місцеві державні органи; законодавчі, виконавчі і судові державні органи тощо.

При розкритті змісту двох з основоположних принципів функціонування державної влади, а саме принципів єдності та розподілу державної влади, необхідно визначити організаційно-правовий та соціальний аспект як єдності влади, так і її розподілу.

Згідно зі статтею 6 Конституції України, єдина державна влада за принципом поділу влад здійснюється законодавчими, виконавчими та судовими органами. Визначення компетенції кожної з гілок влади та конституційно-правове закріплення системи стримувань і противаг між трьома гілками влади дає змогу запобігти диктаторству будь-якої з них і водночас організувати їх спільну діяльність на основі взаємозалежності та взаємодії у процесі реалізації єдиної державної влади. Виходячи з наведеного положення потрібно розглянути систему стримувань та противаг державної влади. Необхідно визначити поняття та сутність даної системи, визначити її як конституційно-правовий інститут.

Наступним питанням цієї теми є легалізація та легітимація державної влади в Україні. Згідно з положеннями Конституції України та конституційно-правової доктрини необхідно висвітлити поняття легалізації та легітимації державної влади, їх юридичний та соціальний зміст, мету та способи.

Для висвітлення останнього елементу системи державної влади України необхідно, головним чином, розкрити зміст національного законодавства про прокуратуру. Конституційно-правовий статус прокуратури регламентують такі конституційно-правові акти як Конституція України, Закон "Про прокуратуру", які закріплюють положення щодо компетенції даного державного органу та визначення правової природи актів органів прокуратури.

Дайте визначення понять:

Влада, соціальна влада, політична влада, державна влада, державна влада як конституційно-правовий інститут, легалізація державної влади, легітимація державної влади, принципи організації і діяльності державної влади, принцип єдності державної влади, принцип розподілу державної влади, державний апарат, державний орган України, центральні органи державної влади, посадова особа, система стримувань і противаг, конституційно-правовий статус органу державної влади, компетенція державного органу, функції Української держави, функції державних органів, структура державної влади в Україні

Аналітичні завдання

1. Відмітьте, що з наведеного є основними ознаками органу державної влади:

1	відсутність повноважень щодо владно-примусового впливу
2	виконання завдань і функцій держави лише у якійсь одній із специфічних сфер здійснення державної влади
3	діяльність у сфері, визначеній указами Президента України
4	право застосовувати заходи державного примусу
5	право приймати обов'язкові до виконання всіма суб'єктами правовідносин юридичні акти

2. Вставте пропущені слова:

1	Державна влада - вид.....влади, що здійснюється державою та її органами, здатність держави ... своїй волі поведінку ... та діяльність інших інституцій, що знаходяться на її території
---	--

3. Встановіть відповідність між поняттями та їх визначеннями:

А	державний апарат	1	заснована державою інституція, сформована у встановленому державою порядку, уповноважена на здійснення завдань і функцій держави, наділена державно-владними повноваженнями
В	державний механізм	2	структура і підпорядкування всіх державних організацій, що здійснюють покладені на них законодавством завдання і функції
С	орган державної влади	3	сукупність усіх органів державної влади

Тематика рефератів і повідомлень

1. Поділ влади – основний конституційний принцип побудови і функціонування державного механізму України
2. Компетенція органу державної влади: поняття, характерні ознаки, особливості

Питання для самоперевірки та контролю

1. Що являє собою державна влада як конституційно-правовий інститут?
2. Дайте визначення поняття «орган державної влади».
3. Які ознаки властиві органу державної влади?
4. Як слід розуміти поняття: «заснування органу державної влади» та «утворення органу державної влади»?
5. У якому порядку здійснюється заснування органів державної влади?
6. Які вам відомі способи формування органів державної влади? (обов'язково навести конкретні приклади щодо способів формування органів влади).
7. На яких засадах функціонує державна влада в Україні?
8. Визначте, яка система органів державної влади в Україні?
9. Що слід розуміти під компетенцією органу державної влади?
10. Яким чином здійснюється конституційно-правове регулювання формування і діяльності державної влади в Україні?

Семінарське заняття №10

Тема: Конституційний статус Верховної Ради України

План

1. Конституційна доктрина законодавчої влади в Україні
2. Поняття та ознаки Верховної Ради України як органу законодавчої влади
3. Склад Верховної Ради України
4. Функції Верховної Ради України: поняття, зміст
5. Статус народного депутата України
6. Рахункова палата: поняття, завдання, функції, повноваження, структура
7. Депутатські групи (фракції). Парламентська коаліція
8. Комітети Верховної Ради України
9. Повноваження Верховної Ради України
10. Законодавчий процес, його основні стадії
11. Зовнішньополітична діяльність Верховної Ради України і міжпарламентські зв'язки

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
3. Регламент Верховної Ради України // Відомості ВРУ. – 1994. - №35. – ст. 338 (із наступними змінами)
4. ЗУ „Про Рахункову палату” від 11 липня 1996р.
5. ЗУ „Про комітети Верховної Ради України” від 4 квітня 1995р.
6. ЗУ „Про статус народного депутата України” // ВВР. – 1993. - №3. – ст. 17 (із наступними змінами)
7. Бульба О. Законодавча влада як один з елементів принципу розподілу влади // Право України. – 1996. - №6. – с. 48-51
8. Мануленко Г. Народний депутат України: конституційно-правовий статус // Віче. – 1998. - №1. – с. 3-12

9. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
10. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006. – с. 174-211
11. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006.
12. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006. – с. 244-297
13. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 258-332
14. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004. – с. 106-131
15. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
16. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр.. енцикл., 1998-2003.

Методичні вказівки

При висвітленні даної теми важливо приділити увагу історичним аспектам такого явища, як парламентаризм - актуального на сучасному етапі розвитку конституційно-правової доктрини. Аналіз формування ідеї парламентаризму може сприяти об'єктивному уявленню про його стан у певний період розвитку конституціоналізму. Далі необхідно визначити поняття парламентаризму, його ознаки та елементи. Слід зауважити, що нині парламенти діють у понад 160 країнах світу. За змістом діяльності вони є, насамперед, органами законодавчої влади. Сучасний парламентаризм характеризується наявністю кількох усталених видів парламентів, що різняться своїм статусом, порядком формування, структурою, функціями та іншими ознаками. Тому вважається за необхідне розглянути загальний стан та правовий статус парламентів світу.

Початком розкриття змісту конституційно-правових засад українського парламентаризму є визначення поняття парламенту України як органу законодавчої влади. Відповідно до розділу IV "Верховна Рада України" Конституції України, Верховна Рада остаточно втратила колишній статус найвищого органу державної влади та вперше набула всіх основних ознак парламенту України. Отже, необхідно визначити ці ознаки.

Однією з ключових проблем теорії вітчизняного парламентаризму є функції парламенту України. Визначення парламенту як органу законодавчої влади зумовлене, насамперед, назвою однієї з його функцій (законодавчої функції), яка є пріоритетною, провідною, але далеко не єдиною. Саме в функціях має свій прояв роль парламенту в системі державних органів України; функції Верховної Ради відображають соціальне призначення цього органу в суспільстві; функціонування парламенту є однією з найважливіших передумов існування та розвитку демократії в державі. Тому необхідно визначити поняття функцій парламенту України, критерії їх класифікації та види.

Згідно з Конституцією України, Законами України "Про статус народного депутата України", "Про вибори народних депутатів України", Регламентом Верховної Ради України та іншими конституційно-правовими актами необхідно визначити поняття народного депутата, його конституційно-правовий статус. Вказати, які вимоги чи виборчі цензи закріплюють відповідні положення до кандидатів у народні депутати; яким шляхом обираються народні депутати України; вказати обсяг прав та обов'язків парламентаріїв; форми депутатської діяльності; визначити основні гарантії депутатської діяльності (імунітету).

Розгляд інституту омбудсмана в Україні передбачає висвітлення положень Конституції України та Закону "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав

людини", які регламентують конституційно-правовий статус омбудсмена. Необхідно визначити поняття омбудсмена, принципи діяльності, повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також роль даного органу в системі законодавчої влади в Україні. Особливої уваги заслуговують міжнародно-правові стандарти інституту омбудсмена, тобто передбачається порівняльна характеристика міжнародного та національного законодавства в цьому аспекті.

Відповідно до Закону України "Про Рахункову палату" потрібно визначити поняття Рахункової палати, порядок формування складу, обсяг її повноважень, роль та місце в системі органів влади. Важливим аспектом характеристики конституційно-правового статусу даного органу є мета та завдання його функціонування.

При аналізі внутрішньої структури Верховної Ради України передбачається визначення конституційно-правового статусу парламентських фракцій. Згідно з Регламентом Верховної Ради України, Законом України "Про статус народного депутата", Постановою Верховної Ради України "Про депутатські групи (фракції) у Верховній Раді України" та іншими законодавчими актами необхідно визначити поняття фракцій як структурного елементу Верховної Ради України; умови та вимоги щодо їх утворення та реєстрації; склад та структуру; функції і повноваження. А також, треба визначити їх роль і місце в діяльності парламенту України.

Важливим аспектом внутрішньої структури парламенту є характеристика конституційно-правового статусу комітетів, основних галузевих органів Верховної Ради. Згідно з Конституцією України та Законом "Про комітети Верховної Ради України" слід визначити поняття цих органів, основні функції та повноваження комітетів, порядок їх утворення та термін функціонування, роль комітетів в законодавчій діяльності парламенту України. Верховна Рада в межах своїх повноважень може створювати і тимчасові спеціальні комісії для підготовки й попереднього розгляду питань. Доцільно визначити їх конституційно-правовий статус.

Необхідно зосередити увагу на основних формах діяльності Верховної Ради України. Слід зауважити, що у становленні парламентаризму майже кожної країни одним із найскладніших і найважчих є встановлення порядку в роботі її парламенту. Відповідно до Конституції України та Регламенту Верховної Ради України, Закону "Про комітети Верховної Ради України", інших законодавчих актів, основними організаційними (організаційно-правовими) формами роботи Верховної Ради є її сесії і пленарні засідання. Тому передбачається визначення понять окремих форм та видів роботи законодавчого органу.

Основним видом засідань і тим самим пріоритетною організаційно-правовою формою роботи Верховної Ради є пленарне засідання. Потрібно висвітлити процес проведення пленарних засідань, порядок виступів народних депутатів в ході засідання, порядок прийняття рішень, а також визначити поняття та види документів, які відображають, закріплюють зміст кожного пленарного засідання Верховної Ради.

В свою чергу, головним видом парламентської процедури є законодавча процедура або законодавчий процес. Як і будь-який процес, законодавчий процес є процедурою складною й багатогранною. Тому передбачається визначити, по-перше, поняття цього процесу, види та стадії. По-друге, потрібно охарактеризувати кожен етап, розкрити її зміст та особливості. Необхідно звернути увагу на роль органів, які приймають участь у законодавчому процесі або законопроектній роботі та визначити перелік суб'єктів, що мають право законодавчої ініціативи. Це питання є дуже важливим, тому що воно відображає сутність одного з основних напрямків діяльності Верховної Ради України - законодавчої функції. І саме закони повинні врегулювати найважливіші суспільні відносини, які існують в державі на певному етапі її розвитку.

Значним аспектом діяльності парламенту є аналіз таких його правових дій, як тлумачення законів, опублікування та введення в дію. Тлумачення законів є діяльністю, пов'язаною із встановленням точного значення (змісту) даних актів уповноваженим на це

органом, тобто в даному випадку парламентом. Передбачається визначення елементів тлумачення законів, мети цієї діяльності, а також методів тлумачення законів. Опублікування законів - це так зване ознайомлення суспільства з офіційним текстом закону за допомогою його друку в офіційних джерелах України. Необхідно розглянути порядок опублікування, терміни та визначити в яких офіційних джерелах повинні публікуватись закони для подальшого введення в дію. Далі необхідно визначити поняття дії закону, тобто в яких аспектах розглядається дія закону України.

Передбачається розгляд одного з елементів системи стримувань і противаг - імпічменту Президента. Згідно з Конституцією України необхідно розглянути процедуру імпічменту, визначити її стадії, порядок та умови її порушення.

Пропонується визначення конституційно-правового статусу апарату Верховної Ради України. Це дуже важливий структурний елемент парламенту. Завдяки його функціонуванню здійснюється внутрішнє управління справами Верховної Ради як державної установи; апарат Верховної Ради забезпечує організацію внутрішньої діяльності парламенту України. Зрозуміло те, що для функціонування такого масштабного механізму необхідна певна структурна організація, тобто система певних елементів, якими є відділи, управління, посадові особи та інші структурні підрозділи апарату. Тому вважається за необхідне визначити компетенцію відповідних структур та посадових осіб. Розкриття останнього питання передбачає висвітлення однієї з функцій Верховної Ради - зовнішньополітичної функції. З проголошенням незалежності та прийняттям Конституції України це питання набуло актуальності. У відповіді на питання передбачається визначити яку конкретну зовнішньополітичну діяльність виконує Верховна Рада України.

Дайте визначення понять:

Парламент; парламентаризм; функції парламенту України; повноваження Верховної Ради України; народний депутат України; депутатський мандат; імперативний мандат; депутатське звернення; депутатський запит; депутатський імунітет; депутатський індемнітет; керуючі органи парламенту; спікер; парламентські комітети; тимчасові комісії; парламентські фракції; парламентська коаліція; парламентська опозиція; Рахункова палата; чергові сесії, позачергові сесії; пленарні засідання; законодавчий процес; стадії законодавчого процесу; законодавча ініціатива.

Аналітичні завдання

1. Верховна Рада України прийняла закон. Закон було підписано Головою Верховної Ради України і направлено на підпис Президенту України. Президент України через 20 днів повернув закон зі своїми пропозиціями до парламенту для повторного розгляду. При повторному розгляді цей закон було прийнято Верховною Радою України більшістю від її фактичного складу. Президент України не підписав закон, мотивуючи тим, що були порушені норми Конституції України.

1. Дайте правову оцінку ситуації.
2. Визначте порядок прийняття законів у Верховній Раді України.
3. Чи відповідають закону дії Президента України?
2. Встановіть відповідність між органами та складовими їх структури:

А	Апарат Верховної Ради України	1	Апарат
---	-------------------------------	---	--------

В	Верховна Рада України	2	Голова
		3	державний комітет
		4	загальний секретаріат
		5	заступник голови
		6	Інститут законодавства
		7	керівник
		8	комітети
		9	парламентське видавництво
		10	перший заступник голови
		11	тимчасові слідчі комісії
		12	тимчасові спеціальні комісії
		13	Управління справами

Тематика рефератів і повідомлень

1. Депутатська недоторканість і конституційно-правова відповідальність: поняття, співвідношення
2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; конституційно-правовий статус, повноваження
3. Конституційно-правовий статус, повноваження та форми діяльності комітетів Українського парламенту
4. Роль і значення тимчасових комісій у функціонуванні парламенту України

Питання для самоперевірки та контролю

1. Визначте статус Верховної Ради України.
2. Який конституційний склад українського парламенту?
3. Який строк повноважень Верховної ради України?
4. Які функції здійснюються Верховною Радою України як парламентом?
5. Що являє собою законодавча функція Верховної Ради України?
6. В чому сутність установчої функції українського парламенту?
7. Які повноваження охоплюються функцією парламентського контролю в Україні?
8. Який статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
9. Яка основна функція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини?
10. Які функції здійснюються Рахунковою палатою?
11. Які основні організаційно-правові форми діяльності українського парламенту?
12. Що являє собою внутрішня структура Верховної Ради України?
13. Що являє собою законодавча діяльність?
14. Які існують види законодавчого процесу?
15. Які стадії законодавчого процесу?
16. Яке коло суб'єктів законодавчої ініціативи у Верховній Раді України?
17. Що являє собою промульгація закону?

Семінарське заняття № 11

Тема: Конституційно-правові засади статусу Президента України

План

1. Становлення інституту президентства в Україні.
2. Проблеми президентської влади на сучасному етапі розвитку.
3. Функції Президента України.
4. Повноваження Президента України.
5. Адміністрація Президента України:
 - Постійний Представник Президента України у Верховній Раді України;
 - Постійний Представник Президента України в Конституційному Суді України;
 - Постійний Представник Президента України в Кабінеті Міністрів України.
6. Органи виконавчої влади та інші державні органи, підпорядковані Президентові України.

Рекомендована література

1. Конституція України / ВВР. - 1996. - № 30. - Ст. 141;
2. Рішення Конституційного Суду України «... щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України « Про внесення змін до Конституції України від 8 грудня 2004 року» від 30 вересня 2010 р.// Офіційний вісник України.-01.10.2010.-№72/1 Спеціальний випуск/, стор. 7, стаття 2597;
3. Закон України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 р. // ВВР. -1999. - № 14. – Ст. 81; в останній редакції від 05.02.2010;
4. Закон України «Про заснування поста Президента в УРСР і внесення змін і доповнень до Конституції УРСР» від 5 лип. 1991 р. // ВВР.- 1991.-№ 33. – Ст. 445; в останній редакції від 28.06.96;
5. Закон України «Про Президента Української РСР» від 5 липня 1991 р. // ВВР. -1991.-№33.-Ст. 446;
6. Коментар до Конституції України. - 2-ге вид. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1998. - 418 с;
7. Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілка - К.: Наукова думка, 2003.-732 с.;
8. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2002;
9. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навч. посібник. - Вид. 3-тє, виправл. та доповн. - К.: Атіка, 2004. - 512 с;
10. Юридична енциклопедія: В 6 т./Редкол.: Ю.С. Шемшученко. - К.: Українська енциклопедія, 1998-2004 р.
11. Веніславський Ф. Роль Президента України в механізмі забезпечення взаємодії законодавчої і виконавчої гілок влади // Нова політика. - 1998. -№ 1
12. Кривенко Л. Конституційна відповідальність глави держави // Віче. - 2001.

Методичні вказівки

Інститут президентства як один з найважливіших інститутів сучасних політичних систем багатьох країн світу має свою історію виникнення та розвитку.

Характеристика історичних аспектів розвитку інституту президентства в Україні передбачає розгляд основних історичних періодів процесу становлення даного інституту. Кожному з цих періодів притаманні конституційно-правові акти, що й відображають процес становлення інституту президентства, наприклад, Конституція Пилипа Орлика, яка запровадила модель типу президентської республіки.

Завдяки розгляду еволюції президентського правління як в зарубіжних країнах, так і в Україні можна з'ясувати об'єктивну картину щодо сучасного стану інституту президентства та розвитку цього інституту в нових умовах громадянського суспільства.

Аналіз теоретичних та практичних проблем президентської влади на сучасному етапі розвитку передбачає, насамперед, визначення поняття інституту президентства у своєму інституційному вираженні та як конституційно-правового інституту системи конституційного права України; виявлення місця і ролі інституту глави держави у системі державної влади та його конституційно-правової регламентації; розгляд проблем здійснення президентської влади у президентсько-парламентській республіці тощо.

Конституція України у розділі V "Президент України" закріплює конституційно-правовий статус глави держави. Відповідно до статті 103 Конституції України, Закону України "Про вибори Президента України" необхідно охарактеризувати правову природу представницького мандату Президента України, а також визначити вимоги до кандидата на пост глави держави.

При з'ясуванні місця і ролі будь-якого органу держави і посадової особи, які визначаються Конституцією, принциповим є визначення його Функціонального призначення. А для цього необхідно розкрити поняття функцій глави української держави та їх основні види. Саме функції розкривають соціальне призначення Президента України та його роль в суспільстві та державі.

Згідно з Конституцією України Президент України є главою держави. Проте функції глави держави чітко не визначені. Але ж визначення переліку повноважень Президента України, завдяки яким він здійснює свою владу у державі, передбачає виявлення функцій. Стаття 106 Конституції України закріплює повноваження глави Української держави. Але для повного, всебічного аналізу всіх повноважень Президента України необхідно розглянути і Закони України: "Про Президента Української РСР", «Про міжнародні договори України», "Про оборону України", "Про громадянство України" та інші.

При Президентіві України функціонує Адміністрація Президента України, яка є допоміжним органом, що складається з кваліфікованих наукових консультантів, політиків, правознавців, економістів, за допомогою якого він виконує передбачені Конституцією функції і повноваження.

Згідно з Указом Президента України "Питання Адміністрації Президента України" до складу Адміністрації Президента входять Постійний представник Президента України у Верховній Раді України, Постійний представник Президента у Конституційному Суді України, Постійний представник Президента у Кабінеті Міністрів України та інші.

Визначення конституційно-правового статусу Адміністрації Президента України передбачає визначення основних завдань Адміністрації та компетенції її складових елементів.

При розкритті конституційно-правового статусу органів виконавчої влади та інших державних органів, підпорядкованих Президенту України, важливо визначити конституційно-правові засади взаємодії зазначених органів з главою держави.

Дайте визначення понять:

Інститут президентства, глава держави, президент, президентська республіка, "колегіальний президент", правовий статус президента, легітимация президентства, Президент України, компетенція Президента України, присяга Президента України; інаугурація; контрасигнування, повноваження Президента України, функції Президента України, право вето, абсолютне вето, відкладне вето, промугація, акти глави держави, Адміністрація Президента, імпічмент, Апарат Президентської Ради

Аналітичні завдання

1. Використовуючи конституції європейських країн, проведіть порівняльний аналіз повноважень Президента України і трьох-чотирьох глав інших держав. Для порівняльного аналізу можна, зокрема, використати «Конституції нових держав Європи і Азії» - К.: УПФ.-1996.- 529 С. Якою, як на вашу думку, є Україна сьогодні:

- парламентсько-президентська республіка?
- президентсько-парламентська республіка?

Яка форма республіки, як на ваш погляд, була б найбільш вдалою для сьогоднішньої України?

2. Опрацювати статті 102, 106 Конституції України і заповнити таблицю:

Функції Президента України	Через які повноваження здійснюються

Тематика рефератів і повідомлень

1. Становлення інституту президентства в Україні
2. Форми взаємовідносин Президента України із органами різних гілок влади

Питання для самоперевірки та контролю

1. Визначте конституційний статус Президента України.
2. На основі яких принципів проводяться вибори Президента України?
3. Визначте, які вимоги ставляться до кандидата у Президенти України?
4. Якими законодавчими актами регламентується порядок обрання Президента України?
5. Який строк повноважень Президента України?
6. Визначте, на які групи можна поділити всі повноваження Президента України.
7. Які підстави дострокового припинення повноважень Президента України?

8. Охарактеризуйте процедуру усунення Президента України з поста у порядку імпічменту.
9. Що являє собою відставка президента?

Семінарське заняття №12

Тема: Органи виконавчої влади в Україні: конституційно-правовий статус

План

1. Виконавча влада як відносно самостійна форма єдиної державної влади
2. Особливості організації виконавчої влади в Україні. Система органів виконавчої влади
3. Кабінет Міністрів України – вищий орган в системі органів виконавчої влади:
 - склад;
 - основні функції;
 - повноваження.
4. Центральні органи виконавчої влади:
 - міністерства;
 - державні комітети (державні служби);
 - центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.
5. Місцеві державні адміністрації: завдання, функції та повноваження
6. Акти органів виконавчої влади
7. Взаємодія органів виконавчої влади з іншими державними органами

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. Закон України «Про Кабінет Міністрів України»
3. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
4. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
5. ЗУ „Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999р.
6. Авер'янов В. Центральні органи виконавчої влади України: концептуальний підхід до класифікації в контексті адміністративної реформи в Україні // Вісник Академії правових наук України. – 1999. - №1. – с. 42-50
7. Полешко А. Виконавча влада в конституційній системі України // Право України. – 1993. - №1. – с. 3-8
8. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006. – с. 234-251
9. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К.: Атіка, 2006.
10. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006. – с. 323-347
11. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 362-399
12. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004. – с. 141-153
13. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.

Методичні вказівки

Одним з актуальних питань в Україні є проблема організації та функціонування виконавчої влади.

Сутність категорії виконавчої влади не зводиться до визначення конкретних суб'єктів діяльності з реалізації державної влади.

Для розкриття правової природи виконавчої влади на сучасному етапі розвитку Української держави необхідно:

- з'ясувати питання про взаємодію законодавчої і виконавчої гілок влади в системі єдиної державної влади України;
- визначити місце виконавчої влади в цій системі та її мету;
- розкрити зміст функцій, притаманних виконавчій владі;
- визначити конституційно-правовий статус суб'єктів виконавчої влади;
- розкрити зміст правової форми діяльності суб'єктів виконавчої влади.

Місце виконавчої влади в системі єдиної державної влади визначається перш за все метою діяльності виконавчої влади – це забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина.

Мета у свою чергу вимагає чіткого визначення суто виконавчих функцій, які притаманні лише виконавчій владі і не збігаються з функціями інших гілок влади. Слід визначити поняття функцій виконавчої влади в Україні та їх види.

Важливим організаційно-правовим аспектом виконавчої влади є система її органів (суб'єктів виконавчої влади), тобто сукупність певних державних структур, які мають визначену державно-владну компетенцію здійснення безпосереднього управління державою. Потребує певного визначення конституційно-правовий статус кожного з цих органів.

При розкритті конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України – вищого органу в системі органів виконавчої влади згідно з чинним законодавством України потрібно визначити порядок формування та склад КМУ; основні функції та повноваження; його місце та роль в системі органів виконавчої влади.

Характеристика центральних органів державної виконавчої влади передбачає, насамперед, визначення видів цих органів та їх понять згідно з конституційно-правовим законодавством України про міністерство, інші центральні органи державної виконавчої влади України. А також необхідно розглянути їх функції та повноваження, особливості компетенції кожного з зазначених органів.

Відповідь на наступне питання містить в собі характеристику конституційно-правового статусу місцевих державних адміністрацій як одного із структурних елементів виконавчої влади на місцевому рівні. Відповідно до ЗУ „Про місцеві державні адміністрації” потрібно визначити поняття цих державних органів, функції та повноваження, їх завдання.

Слід зауважити, що призначення органів виконавчої влади є управління, що охоплює виконавчу діяльність – здійснення тих рішень, що прийняті органами законодавчої влади та розпорядчу діяльність – здійснення управління шляхом видання підзаконних актів тощо. В рамках цього аспекту передбачається всебічний аналіз саме цих підзаконних актів. Тобто необхідно визначити поняття, ознаки та види актів органів виконавчої влади. Зазначити їх місце в ієрархії конституційно-правових актів України.

Дайте визначення понять:

Виконавча влада; державне управління; виконавчо-розпорядча діяльність; система виконавчої влади в Україні; функції виконавчої влади; суб'єкти виконавчої влади; виконавчі органи загальної компетенції; виконавчі органи спеціальної компетенції; місцеві органи державної виконавчої влади; уряд; Кабінет Міністрів України; міністр; міністерство; Державні комітети; Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом; місцеві державні адміністрації; повноваження місцевих державних адміністрацій; акти органів виконавчої влади.

Аналітичні завдання

1. Складіть схему: «Кабінет Міністрів України в механізмі «стримувань та противаг» системи розподілу влади за чинною Конституцією України».
2. Проаналізуйте правовий статус місцевих органів державної виконавчої влади, порядок їх формування, форми і методи діяльності, їх підзвітність, підпорядкованість, підконтрольність Президенту України і радам, і зробіть висновок про їх місце в системі державних органів взагалі.
3. Вкажіть, з якими органами державної влади пов'язані питання відповідальності, підконтрольності та підзвітності Кабінету Міністрів України:

А	Кабінет Міністрів України відповідальний органу	1	Верховна Рада України
В	Кабінет Міністрів України підконтрольний органу	2	Верховний Суд України
С	Кабінет Міністрів України підзвітний органу	3	Вища Рада Юстиції
		4	Конституційний Суд України
		5	Президент України
		6	Прокуратура України

Тематика рефератів і повідомлень

1. Виконавча та судова влада: співвідношення та взаємодія.
2. Конституційно-правові основи взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Питання для самоперевірки та контролю

1. Визначте, що являє собою виконавча влада, як окрема гілка державної влади в Україні?
2. Які характерні ознаки притаманні державній виконавчій владі?
3. За допомогою яких засобів забезпечується діяльність виконавчої влади в межах визначеної законодавством компетенції?
4. Визначте, які органи належать до системи виконавчої влади в Україні?

5. Розкрийте статус Кабінету Міністрів України в системі виконавчої влади.
6. Визначте порядок формування уряду України.
7. Який склад Кабінету Міністрів України?
8. Визначте основні повноваження уряду України.
9. Які органи належать до системи центральних органів державної виконавчої влади?
10. Який порядок формування центральних органів виконавчої влади?
11. Як здійснюється законодавче регулювання діяльності центральних органів виконавчої влади в Україні?
12. Які органи належать до місцевих органів виконавчої влади?

Семінарське заняття №13

Тема: Органи правосуддя

План

1. Поняття, соціальна функція та значення судової влади
2. Конституційні принципи правосуддя
3. Конституційно-правовий статус суддів України
4. Гарантії незалежності суддів
5. Порядок призначення та обрання суддів. Підстави, за яких припиняються повноваження суддів
6. Система судової влади в Україні
7. Вища рада юстиції України:
 - порядок формування;
 - склад;
 - основні функції;
 - повноваження.

Рекомендована література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії ВРУ 2-го скликання // ВВР. – 1996. - № 30.
2. ЗУ „Про судоустрій та статус суддів” від 18 січня 2011р.
3. ЗУ „Про Вищу раду юстиції” від 15 січня 1998р.
4. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006.
5. Конституційне законодавство України: законодавчі акти, коментар. – К.: Атіка, 2006.
6. Бойко В. Нова Конституція і судова влада // Право України. – 1997. - №1. – с. 16-18
7. Бородін І. Судова влада у теорії поділу влад // Право України. – 2002. - №10-11
8. Димитров Ю. Суддя – носій судової влади // Право України. – 1995. - №1. – с.12-16
9. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006. – с. 269-285
10. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006. – с. 347-357
11. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 399-425
12. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004. – с. 153-168
13. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
14. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998-2003.

Методичні вказівки

Стаття 6 Конституції України проголошує, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Всі три гілки державної влади є самостійними, кожна з них діє в межах своєї компетенції, встановленою Конституцією і законами України. Існування судової влади поруч із законодавчою і виконавчою є ознакою демократичної держави. І тому важливим є визначення поняття судової влади та основного її призначення в системі розподілу влад і в суспільстві, а також розкриття змісту правосуддя як виду державної діяльності.

Аналіз конституційних засад організації і діяльності судової влади в Україні передбачає визначення поняття конституційних принципів правосуддя в Україні. Згідно з розділом 8 Конституції України „Правосуддя” потрібно вказати перелік цих принципів та розкрити зміст кожного з них. Наступним важливим аспектом даного питання є визначення принципів побудови органів судової влади, відповідно до ЗУ „Про судоустрій та статус суддів”.

Правосуддя в Україні згідно з Конституцією України здійснюють професійні судді. Судді є носіями судової влади. Тому слід розкрити зміст конституційно-правового статусу суддів в Україні. Конституційно-правовими актами, які регламентують статус суддів, є Конституція України, ЗУ „Про судоустрій та статус суддів” та інші. Відповідно до цих актів необхідно визначити поняття судді як посадової особи, вимоги щодо цих посадових осіб, їх повноваження та обов’язки, а також охарактеризувати принципи та гарантії діяльності суддів. Для більш повного вивчення цього питання необхідно розглянути конституційно-правовий статус об’єднань суддів України.

Порядок призначення та обрання суддів на їх посади необхідно розглянути згідно з ЗУ „Про судоустрій та статус суддів”. Потрібно зазначити підстави, за яких припиняються повноваження суддів.

Важливим теоретичним аспектом даної теми є визначення поняття системи судової влади в Україні. Як будь-яка система, система судової влади має внутрішні елементи, тобто певну внутрішню структуру. Так, згідно з Конституцією України здійснення правосуддя в Україні покладається на органи судової влади. ЗУ „Про судоустрій та статус суддів” визначає правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні, систему судів загальної юрисдикції, основні вимоги щодо формування корпусу професійних суддів та регламентує інші питання судоустрою.

Відповідно до Конституції України та ЗУ „Про Вищу раду юстиції” потрібно визначити конституційно-правовий статус Вищої ради юстиції в Україні: визначення поняття Вищої ради юстиції, конституційного складу, порядку призначення членів Вищої ради юстиції, функції і повноваження. А також необхідно визначити обсяг питань, які належать до відання Вищої ради юстиції.

Дайте визначення понять:

Правосуддя, судова система, адміністративні суди, судова влада, функції судової влади, конституційні принципи правосуддя, принцип спеціалізації, принцип територіальності, суд, суддя, конституційно-правовий статус суддів, професійні судді, присяжні, народні засідателі, гарантії діяльності суддів, недоторканність суддів, система судової влади, суди загальної юрисдикції, акти органів судової влади, право на судовий захист, кваліфікаційні комісії суддів, Вища рада юстиції.

Аналітичні завдання

1. Що є головним змістом діяльності органів судової влади за Конституцією України?
2. Обґрунтуйте необхідність функціонування судів спеціальної юрисдикції в Україні, їх роль у зміцненні законності і правопорядку.
3. Обґрунтуйте суть конституційного статусу суддів в Україні на сучасному етапі розвитку.
4. Суддя районного суду Андрій Ф. віком 43 роки, має вищу юридичну освіту, стаж роботи за юридичною спеціальністю 3 роки, в тому числі на посаді судді - 1 рік. Через скільки років Андрій Ф. відповідатиме вимогам до особи, яка має право зайняти посаду судді Верховного Суду України, за умови, що він продовжить працювати суддею.

Тематика рефератів і повідомлень

1. Позитиви та негативи української судової влади за часів незалежності.
2. Судово-правова реформа в Україні.
3. Конституційно-правові засади статусу Вищої ради юстиції України.

Питання для самоперевірки та контролю

1. Визначте, в чому полягає призначення судової влади?
2. Які основні функції здійснюються судовою владою?
3. Що являє собою правосуддя?
4. Які завдання покладаються на судову владу?
5. Які органи належать до системи судової влади?
6. Якими законодавчими актами регулюється діяльність органів судової влади?
7. Визначте статус Вищої ради юстиції.
8. Які функції здійснюються Вищою радою юстиції?

Семінарське заняття №14

Тема: Територіальний устрій України

План

1. Поняття, принципи та система територіального устрою України.
2. Конституційне закріплення форми державного устрою як відносно децентралізованої унітарної держави.
3. Система адміністративно-територіального устрою.
4. Види адміністративно-територіальних одиниць.
5. Автономія: поняття та види:
 - територіальна;
 - екстериторіальна.

6. Автономна Республіка Крим - територіальна автономія у складі України.
7. Основи конституційного статусу Автономної Республіки Крим. Самоврядні повноваження Автономної Республіки Крим. Верховна Рада Автономної Республіки Крим: компетенція та організація роботи. Рада Міністрів Автономної Республіки Крим: склад та повноваження. Представництво Президента України. Взаємодія органів державної влади Автономної Республіки Крим.

Рекомендована література

1. Конституція України. Конституція Автономної Республіки Крим: 36 нормат. актів. - К.: Юрінком Інтер, 1999. - 96 с.
2. Закон України "Про Автономну Республіку Крим" від 17 березня 1995 року // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 11. - Ст. 69 (із наступними змінами).
3. Закон України "Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим" від 10 лютого 1998 року // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 29. - Ст. 191 (із наступними змінами).
4. Закон України "Про вибори депутатів Автономної республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних та міських голів" від 6 квітня 2004 року // Комп'ютерна база «Національної академії України».
5. Закон України "Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим" від 23 грудня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 5 - 6. - Ст. 43 (із наступними змінами).
6. Закон України "Про столицю України місто-герой Київ" від 15 січня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 11. - Ст. 79 (із наступними змінами).
7. Закон України "Про державний кордон України" від 4 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 2. - Ст. 15 (із наступними змінами).
8. Конституційне право України / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка, 2006. – с. 269-285
9. Кравченко В.В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2006. – с. 347-357
10. Фрицький О.Ф. Конституційне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – с. 399-425
11. Конституційне право України: Інтерактивний курс. – Х.: Одісей, 2004. – с. 153-168
12. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів. – К.: Либідь, 2005.
13. Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998-2003.

Методичні вказівки

При розгляді правової природи територіального устрою України передбачається визначити поняття територіального устрою у широкому та вузькому розумінні.

Разом з поняттям "територіальний устрій" у правовій літературі зустрічається термін "національно-державний устрій" - співвідношення цих понять потребує аналізу.

Система конституційного права України включає конституційно-правовий інститут політико-територіальної організації держави. Пропонується визначити юридичний зміст, структуру та елементи цього інституту.

Розділ IX Конституції України "Територіальний устрій України" визначає основні засади територіального устрою. Відповідно до положень цього розділу необхідно охарактеризувати систему територіального устрою, вказати її структурні елементи.

Стаття 2 Конституції України закріплює форму державного устрою України, яка має певні особливості. Змістом цих особливостей є ознаки України як унітарної держави.

Стаття 133 Конституції України закріплює систему адміністративно-територіального устрою України. На підставі цього конституційного положення потрібно визначити поняття адміністративно-територіального устрою та його складових - адміністративно-територіальних одиниць. Необхідно виявити принципи, які покладені в основу побудови системи адміністративно-територіального устрою. Важливого значення набуває і виявлення чинників, що визначають адміністративно-територіальний поділ України.

За соціально-територіальними ознаками адміністративно-територіальні одиниці поділяються на певні види. Слід визначити поняття видів адміністративно-територіальних одиниць та порядок їх створення і ліквідації відповідними уповноваженими органами.

Однією з особливостей територіального устрою України є наявність автономної одиниці - Автономної Республіки Крим. У зв'язку з цим передбачається аналіз теоретичних аспектів автономії як конституційно-правового явища. Потребує визначення поняття автономії та її видів.

Розділ X Конституції України, Конституція Автономної Республіки Крим, Закони України "Про статус Автономної Республіки Крим", "Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим" та інші акти національного законодавства визначають конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.

Відповідно до положень вищезазначених конституційно-правових актів передбачається визначення обсягу повноважень Автономної Республіки Крим, системи органів автономії та їх компетенцію. Важливо зосередити увагу на розгляді питань взаємодії органів державної влади та органів Автономної Республіки Крим.

Дайте визначення понять:

Територіальний устрій України, державний устрій, форма державного устрою України, територіальний устрій України як конституційно-правовий інститут, принципи територіального устрою України, унітарна держава, проста унітарна держава, складна унітарна держава, централізована унітарна держава, децентралізована унітарна держава, відносно децентралізована унітарна держава, територія держави, адміністративно-територіальний устрій, система адміністративно-територіального устрою України, принципи адміністративно-територіального устрою, адміністративно-територіальна одиниця, населені пункти, села, селища, міста районного значення, міста республіканського та обласного значення, міста зі спеціальним статусом, район у містах, регіони, область, район, автономія, національно-територіальна (територіальна) автономія, політична автономія, адміністративно-національна автономія, автономна республіка, Автономна Республіка Крим

Аналітичні завдання

1. Сорок п'ять народних депутатів України виступили перед Верховною Радою України з ініціативою щодо перейменування назви міста Севастополь на Херсонес, обґрунтовуючи це поверненням місту з давньою історією його первинної назви. Парламент, розглянувши подану пропозицію, прийняв більшістю від конституційного

складу Постанову «Про перейменування назви міста Севастополь на Херсонес». Верховна Рада Автономної Республіки Крим не погодилась з даним рішенням парламенту та звернулася з конституційним поданням до Конституційного Суду України щодо конституційності вище вказаної Постанови Верховної Ради України.

Скажіть, будь ласка, до повноважень якого органу влади належить перейменування населених пунктів? Яке повинен прийняти рішення Конституційний Суд України у даній справі?

2. Встановіть відповідність між поняттями та їх змістом:

А	державний устрій	1	політико-територіальна організація держави
В	територіальний поділ	2	просторові межі організації державної влади
С	територіальний устрій	3	система взаємовідносин між державою в цілому та її територіальними складовими частинами
		4	система територіальних складових частин

Тематика рефератів і повідомлень

1. Особливості конституційно-правового статусу міст Києва та Севастополя
2. Автономна Республіка Крим, як територіальна автономія у складі України
3. Проблеми вдосконалення територіальної організації України

Питання для самоперевірки та контролю

1. Поясніть, які функції здійснює територія держави?
2. Що являє собою державна територія?
3. Які складові охоплюються поняттям «державна територія» ?
4. У чому полягає територіальне верховенство?
5. Чи існує зв'язок між поняттями «територіальна організація» та «державний устрій» ?
6. Що таке територіальна організація країни?
7. Що являє собою територіальний поділ?
8. Що таке територіальний устрій держави?
9. Що є об'єктом територіального поділу та територіального устрою країни?
10. Що являє собою адміністративно-територіальний поділ території України?
11. Скільки та які рівні територіального устрою України?
12. Який статус має Автономна Республіка Крим?
13. Який порядок прийняття та затвердження Конституції Автономної Республіки Крим?
14. Який статус має Верховна Рада Автономної Республіки Крим?
15. Який статус уряду Автономної Республіки Крим?
16. У яких законодавчих актах визначено коло питань, що віднесені до відання Автономної Республіки Крим?

Семінарське заняття №15

Тема: Місцеве самоврядування в Україні

План

1. Історія становлення і розвитку системи місцевого самоврядування.
2. Міжнародно-правова регламентація питань організації місцевого самоврядування. Європейська Хартія про місцеве самоврядування.
3. Сучасні моделі місцевого самоврядування. Конституційне закріплення моделі місцевого самоврядування в Україні.
4. Поняття місцевого самоврядування.
5. Правові основи і система місцевого самоврядування:
 - повноваження місцевого самоврядування;
 - система місцевого самоврядування;
 - матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування;
 - гарантії місцевого самоврядування.
6. Рішення органів місцевого самоврядування: порядок прийняття та юридична сила. Припинення дії та відміна актів органів місцевого самоврядування.
7. Судовий захист прав місцевого самоврядування.
8. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в ході адміністративної реформи.

Методичні вказівки

При розкритті даної теми передбачається загальний розгляд історичних аспектів в становлення і розвитку системи місцевого самоврядування. Тобто розгляд історичних періодів і правових актів, які характеризують процес формування місцевого самоврядування як сучасне конституційно-правове явище. Передбачається розгляд розвитку інституту місцевого самоврядування як і в Україні, так і у світовій практиці. Необхідно звернути увагу на формування його моделей в різні історичні періоди в процесі трансформації та розвитку; а також, приділити особливу увагу до вивчення матеріалу щодо Магдебурзького права.

Аналіз міжнародно-правових актів з питань організації та здійснення місцевого самоврядування дозволить уявити об'єктивну картину щодо міжнародно-правових стандартів інституту місцевого самоврядування. В рамках цього аспекту необхідно розглянути структуру та зміст таких міжнародних документів як Європейська хартія місцевого самоврядування, Всесвітня Декларація про місцеве самоврядування, Європейська Декларація прав міст, Європейська Хартія міст, Хартія конгресу місцевих і регіональних влад Європи (КМРВЕ).

Важливим питанням є сучасний конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в зарубіжних країнах, тобто його сучасні моделі та їх конституційно-правова регламентація. В цьому питанні потрібно охарактеризувати основні системи місцевого самоврядування, а саме: англо-американську (англосаксонську), континентальну (романо-германську або європейську), іберійську та радянську системи.

Розділ XI Конституції України "Місцеве самоврядування" регламентує основоположні засади місцевого самоврядування - однієї з найважливіших ознак демократичної держави.

Аналіз конституційно-правового інституту місцевого самоврядування Передбачає визначення поняття та сутності місцевого самоврядування. Необхідно зауважити, що для того, щоб зрозуміти правову природу місцевого самоврядування, передусім необхідно розглянути наукову, теоретичну концептуальну точку зору. Тобто це дві основні теорії місцевої самоврядування, які не тільки продовжують існувати в науці конституційного права, а й впливають на практику державотворення, у тому числі в Україні державницька і громадівська теорії та їх модифікації. А також, дане питання передбачає визначення юридичного змісту місцевого самоврядування згідно Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні".

Місцеве самоврядування слід розглянути як певну систему та виділити основні елементи цієї системи. Передбачається дворівневий розгляд правових основ та системи місцевого самоврядування. На першому рівні-визначення місцевого самоврядування як цілого (поняття, принципи та повноваження); на другому рівні - як сукупність певних елементів (конституційно-правова характеристика кожного з них: поняття, структура, особливості та повноваження). Розкриваючи конституційно-правовий статус суб'єктів місцевого самоврядування, слід зупинитись на характеристиці територіальних громад як одного з основних суб'єктів.

Необхідно звернути увагу на організаційно-правовий та матеріально фінансовий аспекти місцевого самоврядування, які є критеріями його самостійності (автономії) - наявність у його органів власних повноважень.

Аналіз вищезазначених теоретичних та практичних аспектів місцевого самоврядування, його компетенції потребує всебічного розгляду структури та змісту Законів України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про місцеві державні адміністрації", "Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування", "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних міських голів", "Про статус депутатів місцевих рад", інших конституційно-правових актів та відомих фундаментальних наукових праць українських вчених в сфері місцевого самоврядування.

Розгляд правової природи рішень органів місцевого самоврядування передбачає визначення поняття, їх видів та змісту. Необхідно розглянуте порядок прийняття даних рішень, тобто визначити форму та процедур) прийняття цих рішень відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні". Важливим аспектом в цьому питанні є дія рішенні органів місцевого самоврядування; їх дія за колом осіб, у часі та просторі Наступний аспект - це умови і процедура припинення дії рішень.

Особливо актуальним питанням на сучасному етапі становленні демократичної правової Української держави є перспективи розвитку та вдосконалення конституційно-правового статусу органів місцевого самоврядування. Пропонується аналіз пріоритетних напрямів розвитку місцевого самоврядування в Україні, порівняльний аналіз його конституційно-правового статусу до прийняття Конституції 1996 з його конституційно-правовою регламентацією згідно з чинними законодавчими актами на сьогоднішній день; слід виділити основні сучасні проблеми місцевого самоврядування (наприклад, проблема комуналізації тощо).

Дайте визначення понять:

Місцеве самоврядування, англо-американська (англосаксонська) система, континентальна (романо-германська або європейська) система, іберійська система, радянська система (система рад та їх виконавчих комітетів), магдебурзьке право, державницька теорія місцевого самоврядування, громадівська теорія місцевого самоврядування, теорія муніципального дуалізму, демократична децентралізація, адміністративна децентралізація, територіальна громада, місцевий референдум,

представницький орган місцевого самоврядування, районні ради, обласні ради, загальний склад ради, склад ради, правомочний склад ради, виконавчі органи рад, органи самоорганізації населення, посадова особа місцевого самоврядування, делеговані повноваження, право комунальної власності, місцевий бюджет, районний бюджет, обласний бюджет, поточний бюджет, бюджет розвитку, мінімальний бюджет місцевого самоврядування, мінімальний рівень соціальних потреб самооподаткування.